

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС

BELARUSIAN THOUGHT
THE BELARUSIAN OUTLOOK
ON SOCIETY, POLITICS, LITERATURE & ARTS

No 38
1994

Нью Ёрк

Саўт Рывэр

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС

BELARUSIAN THOUGHT

THE BELARUSIAN OUTLOOK
ON SOCIETY, POLITICS, LITERATURE AND ARTS

Год выд. 34

1994

No. 38

РЭЗАЛЮЦЫЯ

10-га зьезду Фэдэralнай Рады беларускіх арганізацыяў у Аўстраліі,
які адбыўся ў Мэльборне (Вікторыя) 19 студзеня 1993 г.

- 1.) Зьвярнуцца да Ўраду Рэспублікі Беларусь з заклікам: для ратаванья роднае мовы нашага народу, неадкладна ўвесыці беларускую мову ўва-ўсіх навучальных установах Беларускай Рэспублікі.
- 2.) Беларуская мова павінна быць дзяржаўной мовай ува-ўсіх дзяржаўных адміністрацыйных установах, у съвятынях усіх веравызнаньняў і ў беларускім войску.
- 3.) Ускорыць працэс арганізацыі беларускага войска, якое ахоўвала-б і абараняла тэрыторыю беларускай Рэспублікі ў яе этнографічных межах.
- 4.) Замяніць былуу савецкую міліцыю беларускай дзяржаўной паліцыяй, якая выконвала-б ахову парадку і даглядала за асабістай бяспекай грамадзян Рэспублікі Беларусь.
- 5.) Замяніць усе савецкія назовы вуліцаў ў гародох беларускімі этнічнымі назовамі.
- 6.) Замяніць накінутыя нам камуністычным рэжымам тэрмін: "савет", "саветы", для самаўрадаў, а прыняць назоў "рада", "рады". Найвышэйшай выбранай народам дзяржаўной установе замест "Вярхоўны Савет", прыняць — "Беларуская Дзяржаўная Рада".
- 7.) Увесыці на тэрыторыі Беларускай Рэспублікі сваю валюту і банкавую систэму, гарантаваную ўрадам.
- 8.) Урад павінен выдаць дэкларацыю аб прыналежнасці і неабходнасці звароту беларускіх этнічных земляў у састаў Беларускай Дзяржавы.
- 9.) Увесыці прыватную ўласнасць і зрабіць сялянаў уласнікамі зямлі, на якой яны працујуць.
- 10.) Падтрымліваць далейшую дзеянасць БНФ-ронту "Адраджэн'не" і інцыятыву арганізацыі Камітэту "Бацькаўшчына" ў Менску дзеля аўяднання беларускага народу.
- 11.) Імкнуцца адраджаць беларускую нацыянальную культурную спадчыну, хрысьціянскую і іншыя веры, і абараніць агульна людзкія права свабоды і асабістай вольнасці.
- 12.) Рабіць заходы, каб Аўстралійскія дзяржаўныя установы і прыватныя прадпрыёмствы аказалі гуманітарную дапамогу беларусам-ахвярам, пацярпейшым ад Чарнобыльской атамнай катастрофы.
- Падцьвярджаючы ўсё, вышэй сказанае, удзельнікі 10-га Зьезду Беларускіх арганізацыяў у Аўстраліі, згуртаваныя ў Фэдэralнай Радзе, разам з беларускай эміграцыяй ува-ўсім Вольным Сьвеце, заяўляюць, што галоўная наша мэта — свабода, незалежнасць Беларусі і дабрабыт усіх ейных грамадзянаў.

Прэзыдым 10-га Зьезду:

Ул. Сідлярэвіч.
(Старшыня)

П. Гуз.
(Сакратар)

ЗВАРОТ да Рады міністраў і Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь

Шаноўныя Гаспадары!

На працягу амаль паўстагодзьдзя Беларуская нацыянальная съедамая эміграцыя, з непахіснай верай у лепшую будучыню вольнай Беларускай Рэспублікі, шанавала і перахоўала нацыянальныя і культурныя традыцыі.

Праз увесь час жыцця на чужыне Беларуская грамадзкасць і на стаціла пачуцця сваёй еднасці са шматлакутным Беларускім народам і з гонарам несла ў шырокі съвет інфармацыю пра барацьбу Беларускага народу за права быць роўным паміж роўнымі ў сусветнай сям'і народаў.

Нашыя бел-чырвона-белыя сцягі з гонарами шугалі на міжнародных Канфэрэнцыях і Зіездах, на маладзёжных і скаўткіх сустэречах, на спартыўных спаборніцтвах, на публічных дэманстрацыях і на Беларускіх нацыянальных урачыстасцях.

З асаблівімі вялікай пашанай мы адносіліся і адносімся да гістарычнага сымбалю нашай славнай мінуўшчыны і самабытнасці, да нашага гербу "Пагоня". Нашыя далёкія гераічныя продкі пакінулі нам "Пагоню" ў спадчыну, з пэўнымі гэральдычнымі формамі і прыкметамі, як пущаводную паходню ў будучыню.

Гэтыя старажытныя съявы сымбаль нашай незалежнасці ніхто на мае права ні скажаць, ні перайначваць, ні падмяніць.

Пагэтаму мы ўстрывожаны тым, што сучасны ўрад Рэспублікі Беларусь ужывае як герб Рэспублікі Беларусь выяву коньніка з Латарынгскім крыжам на шчыту, а гэта ні ў якім разе не "Пагоня". Сапраўдная старажытная "Пагоня" мае на шчыту Ярылаў крыж, ці як яго часам называють "Двукрыжжа" з шасцю роўнымі канцамі.

Нас дзвінцы і непакоіцы: што мае супольнага з нашай "Пагоняй" сымболіка далёкай ад Беларусі, як культурна, так і гістарычна, Латарынгі. Нідзе і ніколі гэты Латарынгскі крыж не красаваўся на шчытах "Пагоні", ні Вялікага Княства Літоўскага, ні на "Пагонях" старажытных гэрбаў шматлікіх гарадоў Беларусі. Падобны да Латарынгскага крыжа існуе ў сымболіцы Славакіі, таксама крыж Святой Еўфрасінні Полацкай вельмі подобны:

да Латарынгскага, але ня зусім такі. Аднак, справа ня ў гэтым, а ў тым, што ні Латарынгія, ні Славакія, ні Еўфрасіннія Полацкая, ні тым болей, князь Ягайла, ня мелі ніякага дачыненія да гэральдычнага фармавання "Пагоні".

Пагэтаму мы, прадстаўнікі Беларускага замежжа, звязваемся да Вас, шаноўныя Гаспадары з Рады Міністраў і Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь з заклікам: неадкладна перагледзець гэтую справу і выправіць закраўшуюся недарэчную памылку, дзеля захавання нацыянальнага гонару і гістарычнай спадчыны. Хопіць таго, што нашы суседзі з усіх бакоў абкрадалі нас на працягу стагодзьдзяў. Давайце ня будзем абкрадаць самі сябе!

На заканчэнні трэба дадаць, што мы абсолютна ўпэўнены, што кожны нацыянальны съедамы беларус, незалежна ад свайго мейсца жыхарства, зъдзіўлены і заклапочаны гэтым незразумелым і недарэчным падыходам да нацыянальнай сымболікі.

Выказываем Вам падзяку загадзя за пазытыўнае вырашэнне гэтага пытання. Не забывайця, што воля Лёсу, на Вас узложана вялізарная адказнасць перад гісторыяй Беларускай Нацыі.

За "Беларускі Вызвольны Фронт" — палк. Ул. Шнэк.

За Беларускі Цэнтральны Камітэт у Вікторыі — П. Гуз..

За Выдавецтва БВФ "На варце" — інж. лейт. А. Шнэк.

За Беларускі Кооператыў у Мэльбурне — Р. Шайпак.

За Фэдэральную Раду Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі — А. Груша.

Ад Парафіі Св. Апост. Пятра і Паўла БАПЦ У Адалаідэ — а. М. Бурнос.

Ад БНР — М. Нікан.

Ад Фонду дапамогі ахвярам Чарнобыля — Ул. Сідлярэвіч..

За цверджаніем аднагалосна прысутнымі на ўрачыстай Акадэміі, прысьвеченай 72-м Угодкам Слуцкага Паўстання ў Мэльбурне, Аўстралія, дня 29 лістапада 1993 г.

ЛІСТ

Спадару Анатолю Белому, Старышыні клубу "Спадчына" і ўсім удзельнікам съяўткаваньня 75-х угодкаў Першага Усебеларускага Кангрэсу

Паважаныя супродзічы!

Нягледзячы на стодвакацігадовую акупацыю Беларусі і ператварэння яе ў каланіяльную ўскрайні расейскай мэтраполіі, нягледзячы на крывавае падаўленне беларускага вызвольнага паўстаньня пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага й забарону беларускага друкаванага слова, лепшыя сыны й дочки Беларусі прадаўжалі барацьбу за справядлівасць і волю свайго народу. У сінендані 1917 г. яны склікалі Першы Усебеларускі Кангрэс, які стаўся беларускім нацыянальным форумам - месцам вырашэння будучыні нашае бацькаўшчыны, пачаткам нацыянальнага палітычнага адраджэння Беларусі.

Беларускі Кангрэсавы Камітэт Амэрыкі шчыра вітае ўдзельнікаў съяўткаваньня 75-х угодкаў Першага Усебеларускага Кангрэсу. Няхай шырыцца беларускі адраджэнскі рух на нашай бацькаўшчыне! Няхай кроў, пралітая ўдзельнікамі Першага Усебеларускага Кангрэсу, стваральнікамі беларускага дзяржаўнасці, напоўніць Вашыя сэрцы і дасыць Вам сілы для здабыцьця поўнае палітычнае ў эканамічнае незалежнасці нашае бацькаўшчыны!

Мы з Вамі, дарагія супродзічы!

Жыве Беларусь!

Сінендань 1992 г.

**Расьцілаў Завістовіч
Старышыня Кангрэсавага Камітету.**

РАЗМОВЫ З ЭКЗАРХАМ ФІЛАРЭТАМ

У польскім часопісе "Култура" ў нумарох 551 і 552 за 1993 г. надрукованы артыкул караспадэнта "Культуры" Адама Куліка, які ў складзе дэлегацыі Экуменічнага Форуму з ўсходзяйскіх каталікоў наведаў Беларусь і меў гутарку з Экзархам Беларускай праваслаўнай Царкви Філарэтом і іншымі асобамі.

У гутарках шмат закраналася пытаньняў. Мы затрымаемся на галоўных.

На пытаньне пра Аўтакефалію Беларускай Царквы Экзарх адказаў:

"Зараз няма ў гютым патрэбы. Мы вольныя ва ўсіх дэцызыях, самастойныя — гэта дастатково".

У справе Вуніі сп. Кулік пытае: "Хто ўсяго гэтага намяшай: Ватыкан, Львоў, Варшава?"

"Не, — адказаў Экзарх. — "Маём тут такі БНФ — Беларускі Народны Фронт. Яны ўсё жадаюць на гвалт перабудаваць: школы, універсітэты — толькі

з беларускай мовай выкладаньня. Царква — найлепш вуніяцкая, народная, беларуская".

А.К.: "але, калі на будзе беларускай мовы ў школах, ці будзе яшчэ народ беларускі?

Экзарх: "А для чаго ня мае быць беларускай мовы? Будзе. Але аддаленне з практикі расейскай мовы разумею як штосьці ў выглядзе адсутнасці пашаны да тутэйшых расецаў. Уклад расейскай грамадзкасці Беларусі — як-бы гэта сказаць — у арганізацыі Беларускай Рэспублікі, будове ёсць эканамічнай базы, навуковай, культурнай — аграмадны. Так нагла, ні з таго, ні з сяго, пакрыўдзіць..."

На пытаньне пра двухмоўе адказ Экзарха такі:

"Было-б справядліва, калі-б абедзівье мовы былі прызнаныя дзяржаўнымі".

Гэтыя адказы Экзарха Філарэта зацікавілі караспадэнта "Культуры". У эпілогу свайго

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

артыкулу пад назвай "Бачаньне Пераяслаўля" ("Культура" нумар 552) чытаем: "Выяжджаючы з Менска, сіліўся развязаць дылему: мітрапаліт Філарэт рэалізуе палітыку Маскоўскага патрыярхату (Масквы?), сілячыся найперш у сферы рэлігіі падпарадковаць як цясней, звязаць Беларусь з Расеяй, ці таксама прадэмантравана ім падпарадкованьне Маскоўскому Патрыярхату зьяўлецца рэакцыяй, абарончай, на экспансіі лацінскага (чытай: польскага) касцёлу ў Беларусі?"

Пасля размоў з эмінэнцыяй і яго съятарамі, з міністрам Жылінскім, зразумеў, што праваслаўе мусіць чуцца паважаным, калі заўзята амаль дэмантрацыйна яднацца. Гэта азначае, што дастойнікі касцёла (польскага М.К.), адказны за "ксяндзоўскую інвазію" на Беларусь, ня шмат зразумелі з апошніх 400 гадоў польскае гісторыі. Альбо таксама ведаючы тую гісторыю дасканала, але робяць сваё, не зважаючы на апінію (рацыю) 40 мільёнаў Польшчы і 11 мільённай Беларусі.

У майі разуменіні Польшча мае (нязменнае ад вякоў) адигрываніе падобную ролю ў адносінах да Усходу, як Францыя ў адносінах да нас. Нязменна, ад вякоў той шанец змарнаваны бзурнымі мроямі "моцэртвовасці" пэўных групаў палякоў, альбо падобна ім, дзеяньні лацінскага касцёла, які свае мэты рэалізуе нашым коштам. Вельмі жадаў-бы, каб хтосьці мне сказаў пра карысьць, якую Рэчпаспаліта на працягу чатырох апошніх вякоў атрымала ад насаджэння вуніі на Усходзе.

Падобна, як пару гадоў назад на Украіне, касцёл лацінскі стасуе ў Беларусі тактыку дакананых фактаў. Бяспрэчна бачна шмат палякаў — ксяндзоў, біскупau. Ня маю падставы ня верыць у праўдзівасць вестак, якія міне даў мітрапаліт (на 150 лацінскіх ксяндзоў беларусаў толькі 26). Замест падтрымкі: навуковай, культурнай, маральнай, палітычнай, — абыякавасць да незалежнасці новых, а як вядома ўвогуле чульлівых краінаў. Не жадаў-бы, каб беларусы ці украінцы дапісалі да старых польскіх грахоў новыя, але найправадобна дапішучы...

Ажно верыць ня хочацца, як мала навучылі нас "разъбёры", безгаловая палітыка 2-е Рэчыпаспалітай адносна нацыянальных меньшасцяў. Хто ведае: калі-б перад вайною замест замыкаць украінскія, беларускія школы, высылаць на іх вайсковыя карнія экспедыцыі, даць ім аўтаномію, звязаць з культурай, навукай, польскай традыцыяй, ці па вайне, тыя народы ня сталіся-б буферам, які адапхнуў-бы Польшчу ў бяспечнае становішча Аўстріі ці Францыі...

Народы памятаюць доўга ня толькі крыўды, але і дабро...

Забываю, што пасьля 700 гадовай ваенай экспансіі на ўсход, стаім дакладна на нулявым пункце...

Можам не дацэньваць важнасць Беларусі і Украіны — дадуць сабе рады бяз нас. Гэты варыянт ўжо прарабілі 350 гадоў таму назад, закончыўся ён Пераяславам (адданьнем съпярша часткі, пасля цэлай Украіны, узмацненым Рәсей і ў заключэнні "разъбёрами"). Пасмак Пераяслава чуў у словах экзарха Філарэта, калі з перакананьнем казаў пра патрыархальную вярхоўнасць Масквы над Беларусью. Тая сітуацыя не вынікае з міласці беларусаў да Рәсей. Справакаваў яе польскі касцёл...

Сягоныня Беларусь, Украіна сталіся вольнымі. На літасць Божую не ўдавайма, што гэтага ня бачымі! Падтрымлівайма іх не для іх, а перад усім, для сябе..

Шмат хто кажа, што экзарх Філарэт расеяць, а таму і не жадае Аўтакефаліі Беларускай царквы, адмоўна ставіцца да БНФ, ратуе за двухмоёе.

Карэспандент "Культуры" Адам Кулік думае, што ўсё гэта — "абарончая рэакцыя" на ксяндзоўскую інвазію... Я гутарыў з съятаром Латушко, які прыяжджаў у лістападзе 1993 году ў Саўт Рывэр. Ён вельмі пахвальна ахарактараваў працу экзарха Філарэта. Хацелася-б верыць, што інтэрвю караспадэнту "Культуры" было сапраўды толькі рэакцыйнае на інвазію польскага касцёла, а не рэакцыйнасцю... Але як кажуць расеіцы: "Свежо предание да верится с трудом..."

Mihas' Kavyl'

.....

Парлямент Беларусі прымае артыкул новай Канстытуцыі" Менск, 2 кастрычніка.

"Цалкам, ці часткова прыняў Беларускі парлямент 15 артыкулаў новай Канстытуцыі рэспублікі..."

"Па артыкулу, які вызначае мову, альбо мовы, Рэспублікі Беларусь, ні адна з прапановаў не знайшла падтрымкі. Было вырашана вынесці гэтае пытанье на ўсенародны рэферэндум".

"Новое русское слово" ад 3 кастрычніка 1993 г.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА**СПАТКАНЬНЕ**

У нумары 37 "Беларускай Думкі", у зацемцы "К.Г.Б. Гэтае кола гісторыі назад ня пойдзе, як ты яго ні і эміграцыя" на пытанье В. Якавенка пра сп. Кас-

кусія Мерляка начальнік Управы сп. Аляксей Данілік адказаў: "У час вайны ён, як я казаў, быў на другім баку барыкадаў. Нават у складзе створанага фашистамі воінскага фарміравання ўдзельнічаў у баёх з партызанамі. Але ў дзяслу растрэлах за ім няма. Калі прыедзе ў Беларусь, ніхто нікіх пратэндіяў яму прад яўляць ня будзе."

Абяцанае збылося. Сп. К. Мерляк 23 верасня 1992 году сядзеў у габінэце старшыні КДБ Рэспублікі Беларусь сп. Эдуарда Шыркоўскага і задаваў яму розныя пытанні ды дзяліўся сваімі меркаванынямі, як напрыклад, адносна таго, чаму Амэрыка дапамагае Рәсей, а не Беларусь, Украіне і іншым самастойным Рэспублікам. Сп. Мерляк тлумачыў, што амэрыканцы памагаюць у першую чаргу Рәсей таму, што баяцца, каб там уладу не ўзялі "единоделімцы" разам з камуністамі, каб выжыла дэмакрацыя, бо ад Рәсей залежыць лёс і Беларусі, і Украіны і іншых.

На гэта сп. Э. Шыркоўскі між іншага адказаў: "Мае вывады: мы будзем самі становіца на ногі. Наш народ працаздольны, ён зробіць усё. Мы ня будзем залежыць ні ад каго: ні ад Рәсей, ні ад амэрыканцаў, ні ад французаў. Беларусь "должна" яна будзе самастойнай. І яна будзе сваёй дзяржавай. Пройдуць гады. І яшчэ адно я вам скажу як я думаю: ніколі нікага перавароту ня будзе.

Мерляк: "Я думаю, што будзе вельмі цікавая, так як былі цікавыя сустрэчы з міністрам замежных спраў Пятром Краўчанкам, дэпутатам і другімі..."

І сп. Шыркоўскі ўлетку 1993 году прыяжджаў у Ніякай фэдэрацыі, ніякай канфедэрацыі. Амэрыку, быў радужна прыняты прэзыдэнтам Беларускай дзяржавы будзе сувэрэнай дзяржавай. Клінтанам і сустракаўся з беларусамі...

K. МЕРЛЯК

ХТО КАГО МАЕ СУДЗІЦЬ?

(Із кнігі: "Праца Канстантына Мерляка на эміграцыі")

Васіль Раманоўскі, па прафесіі "гісторык", у сваёй кнізе "Саўдзейнікі ў злачынствах" (выдаецца "Беларусь", Менск 1964) на бачынне 17 цвердзіц: "У выніку перамогі Каstryчніцкай рэвалюцыі беларускі народ дабіўся свабоды і незалежнасці, упершыню ў гісторыі стварыў сваю сувэреннную дзяржаву — беларускую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку, пры падтрымцы і бескарыснай дапамозе вялікага расейскага народа".

Гэта ня толькі цверджаньне самога Раманоўскага, але й ўраду ды Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, бо-ж цэнзура не дапусціла-б нават інакш падумаць, а ня толькі пісаць. Тоё, што Каstryчніцкая рэвалюцыя і бескарысная дапамога вялікага расейскага народа

далі беларускаму народу свабоду ѹ незалежнасць, абсалютна не адпавядае праўдзе. У сваёй кнізе Раманоўскі выхваляе ѹ выносіць пад нябесы дабрату братняга й вялікага расейскага народа й мудрасці Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, а беларускаму народу закідае за гэта няўдзячнасць і авбінавачвае ѹ немаверных злачынствах падчас акупацыі немцамі Беларусі ў 1941-1944 гадах.

Цяперак пакажам хлусьню "гісторыка" Раманоўскага пра "дабрату" вялікага расейскага народа й "дапамогу" роднае камуністычнае партыі ў развязці щасцілівага жыцця ў Беларусі перад другой сусветнай вайною (1939-1945) і пасля, аж да 1990 году.

Незалежнасць Беларускага Народнае Рэспублікі

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

была абвешчана Актам 25 сакавіка 1918 г. ў Менску Радай, выбранай на Ўсебеларускім Кангрэсе ў сінезні 1917 году.

Бальшавіцкі зьезд у Смаленску 1 студзеня 1919 г. прыняў пастанову стварыць Беларускую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку без узделу беларусаў, а толькі невялічкай колькасці беларускіх камуністаў.

18 сакавіка 1921 г. расейская бальшавікі Рыжскім дагаворам аддалі палякам Заходнюю Беларусь без узделу нават беларускага Камуністычнага ўраду.

У 1933 годзе па загаду "мудрае і добрае" партыі ў Маскве зъянілі беларускі правапіс, робячы гэтым беларускую мову падобнай да расейскае.

У 1935 г. ворганамі НКВД былі зънішчаныя 1,778 назваў беларускіх кніжак, тыражом у 12 мільёнаў.

У гэтым часе "любімы бацька народаў" Сталін із сваім азьвярэлымі чэкістамі задумаў ажыццяўвіць ленінскую ідэю — калектывізацію сельскую гаспадарку. Калектывізацыя праводзілася пад лёзунгам "класавай баракі" з кулацтвам".

Сталіну моцна імпанаўваў фюрер Нямеччыны Гітлер, бо яго ня толькі баяліся, але і паважалі ў цэлым сівеце, да чаго Сталін быў вельмі зайдросны. Каб стацца, прынамсі, роўным, ён пачаў палітычна заігryваць і паддобрывацца Гітлеру, што давяло 23 жнівія 1939 году да падпісання дагавару праз Рэбэнтропа й Молатава аб неагрэсіі, адначасна ўстанаўляючы зоны дамінацыі ў юго-захадній Эўропе.

З згоды Савецкага Саюза немцы напалі на Польшчу 1 верасня 1939 году. Чырвоная армія 17 верасня "вызваліла" Заходнюю Беларусь. У кастрычніку 1939 г. Урад Савецкага Саюзу аддаў летувісам г. Вільню зь вялікім кавалкам беларускага тэрыторыі, нават не пытаючыся ўраду, паводзяя Раманоўскага незалежнай БССР.

Не ўсьпелі закончыць "вызваленне" Беларусі, як сябры Сталіна, Бэрый й Цанавы, пачалі займаць кіруючыя становішчы ды рабаваць беларуское насельніцтва. За паўгода іх наехала ў Беларусь больш, чымся палякаў за 20 гадоў панавання.

Ад 1940 году да ўдару немцаў на СССР у сорак першым без перапынку ішлі ў Сібір, у лягеры сімерці, эшэлоны, набітыя бітком "шпіёнамі", "кантррэвалюцыянерамі", "кулакамі", ды як нядзіва, сябрамі Камуністычнай партыі Заходней Беларусі, якіх усіх разам асудзілі як "ворагаў народу".

Вялікі расейскі народ пад кірауніцтвам "міралюбных і мудрых" кіраунікоў роднае камуністычнае партыі Савецкага Саюза сваёй бескарыслівай падтрымкай ад 1925 да 1941 году зънішчылі беларускага насельніцтва больш за 3,600,000 чалавек, беларускае настаўніцтва, беларускую культуру, скасавалі мову, зруйнавалі помнікі беларускае мінуўшчыны, узнагародзілі беларускаю зъямлёю РФССР і другія суседнія рэспублікі, а саме галоўнае — адабралі годнасць

быць чалавекам і беларусам. Савецкая "дабраты" выяўлялася ў тым, што штодзённа кармілі беларускі народ прарапандаю, выхваляючы "братні" расейскі народ, "вялікадушнасць" сваіх і "мудрую" партыю бальшавікоў, дзякуючы якім беларускі народ "мае сваю незалежнасць, свабоду, шчасльвае сацыялістычнае жыццё й забесьпечаную ахову ад капіталістычных захопнікаў доблеснай і непераможнай Чырвонай арміяй, якая будзе біць ворагаў камунізму на іх собскай зямлі".

Усё аказалася пустою прарапандаю, калі Гітлер 22 чэрвеня 1941 году ўступіў у вайну з Савецкім Саюзам. На другі дзень "доблесная й непераможная" Чырвоная армія, разам з прарапандыстамі, палітрукамі, энкэвадыстамі, упаўнаважанымі ўсіхага роду ўпраўляючымі хутка ўцяклі на ўсход. Дарогі былі заваленыя вайскамі, танкамі рознага калібру транспартам. Да гэтага "пільныя" чэкісты тысячамі гналі на ўсход "ворагаў народу", замучаных пры будове аэрадромаў у Заходній Беларусі.

"Любімый бацька Сталін", "родная" партыя і ўсія камуністычныя зграя пакінулі "ашчасльулёны" беларускі народ на ласку фашысцкаму акупанту.

Беларускі народ, перажышы жахі, нанесеныя Савецкім урадам ды народагубнью палітыкаю Масквы, зразумеў: няма нікага выхаду, адно — бараніцца ад захопнікаў і панявольнікаў аднолькава, як ад чырвонага камунізму, так і ад чорнага фашызму.

Кастусь Мерляк шмат раней ацаніў становішча ў зрабіў высноў, што ён за камунізм змагацца ня будзе, а тым больш за ўстанаўленыне палітыкі расейскага рэжыму з Масквы. Ён вярнуўся ў Наваградак і ўліўся ў агульнае жыццё.

Становішча ў акупаванай немцамі Беларусі было вельмі цяжкае. Нямецкая палітыка мнялася так хутка, як мнялася сітуацыя на фронце. Немцы нішчылі ўсё, што стаяла на перашкодзе да перамогі. Не разъбіраючыся хто вінаваты, а хто невінаваты, забівалі ѹ палілі аднолькава як людзей, так і маёмасць. Гэтыя зьеверскія мерапрыемствы немцаў супраць беларускага жыхарства былі выкарыстаныя з аднаго боку палякамі, а з другога савецкімі партызанамі.

Астаткі польскае адміністрацыі Заходніяе Беларусі заварушиліся й пачалі прабівацца ў нямецкую цывільную адміністрацыю, робячы фальшывыя даносы на сіведамых дзейных беларусаў, што яны зъяўляюцца камуністамі.

Для іх гэта была справа ня новая. І раней яны абінавацца беларускіх дзеячоў у сувязях з камуністамі. А польскі ўрад садзіў іх у канцэртрацыіны лягер у Картузкай Бярозе. Пазней на тэрыторіі Заходней Беларусі паявіліся польскія адзінкі. А.К.А. (Армія Краёвай Абароны), якія атрымоўвалі ад немцаў зброю і праводзілі

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

забойствы сіядомых і дзейных беларусаў і тэрарызавалі агульна грамадзтва.

Астаткі разబітае Чырвонае арміі, якіх прыхавалі беларускія сем'і, баючыся, што будуть захопленыі немцамі ў палон або на працу ў Нямеччыну, пайшлі пазней у лес. Пачалі арганізоўвацца ў банды, заахвочваючы да сябе мясцовыя лодараў і крыміналінкаў. Замест, каб праводзіць акцыі супаць немцаў, яны зайлаліся рабаваннем беларускіх вёсак. Банды, якія сябе называлі партызанамі праводзілі правакацыйныя акцыі, каб паказаць, што сяляне супрацоўнічаюць з "партызанамі", а ня з немцамі. Немцы, каб запабегчы "даставы партызанамі" пачалі праводзіць крывавыя экспедыцыі, не разъбіраючыся ў чым справа: палілі вёскі, працадолных забіралі ў Нямеччыну на прымусовую працу, а рэшту: старых, жанчын дзяцей — забівалі ѹ палілі. Правакацыйная акцыя ўзмоцнілася, калі савецкае камандаванне зарганізавала Беларускі партызанскі штаб на чале з Панамарэнкам. У 1943 годзе пачалі скідаць на парашутах камандзіраў, якія замест, вясіці збройнае змаганье з немцамі, праводзілі чисткі ў вёсках, абвіначваючы ні ў чым нявінных людзей за супрацоўніцтва з немцамі. З партызанаў-бандытаў яны сталіся месціцамі, а пазней гэроямі Вялікай Айчыннай вайны за тое, што месціліся на нявінных беларусах.

Беларусы пад акупацыяй выкарыстоўвалі ўсія кія магчымасці, якія былі дазволеныя, а ў большасці канспіратыўна праводзілі сваю дзейнасць. Была зарганізавана паліцыя, якая ўтрымоўвала парадак, школы з пачатковай і сярэдняй асветай ды ахова здароўя. А саме важнае, што беларуская адміністрацыя рабіла (ци ў многіх выпадках прабавала, інакш нельга было) абараняла людзей перад нямецкімі ўладамі. Гэта была цяжкая й небяспечная праца. За нялюдзкія, а зьеверскія загады, пастановы, й мерапрыемствы, рабіліся дэмаршы і пратэсты ўва ўсе акупацыйныя ўстаноўы, пачынаючы ад ваенных камэндатураў, да камандзіраў ахоўных аддзелаў, канчаючы на акруговых і раённых камісарыятах цывільнае адміністрацыі, жандармэрыі, палітычнае паліцыі (СД) будаўніцтва (ОТ) гаспадарства (ЩГГО). За пратэсты ѹ дэмаршы нямала беларускіх патрыётаў заплацілі сваім жыццём або цяжкім зняволеннем у Нямеччыне.

Але гэтага было мала, трэба было бараніць вёскі, якія гарэлі днём і ноччу. Прэзыдэнтам Беларускай Цэнтральнай Рады праф. П. Астроўскім была аб'яўлена 2 сакавіка 1944 году агульная мабілізацыя ў Беларускую Краёвую Абарону, каб збройна бараніцца ад злачынстваў, незалежна ад якога колеру й бяз розніцы ад таго ці іншага акупанта Беларусі. Нажаль было мала часу, каб зарганізацца належную абарону. Ды ўжо асталася мала чаго бараніць — кары быў зруйнаваны.

Чырвоная армія прыбліжалася да Менску. Распачалаася масавая эміграцыя на Заход.

Чырвоная армія заняла Менск 3 ліпеня 1944 году. Каты дзяржаўнай бяспекі НКВД і СМСРШ пачалі распраўляцца з беларусамі, якія не змаглі выехаць. Адных растрэльвалі, другіх высыпалі ў лягеры сімерці, а трэціх бралі ѿ армію й пасыпалі на першую лінію фронту, адкуль вярнуліся дадому толькі адзінкі.

Другая сусветная вайна закончылася для ўсіх нароўд 9 травеня 1945 г., але распачалаася дывэрсыйная вайна Савецкага Саюзу супраць беларускіх эміграцыі. Яе дзейнасць за вызваленне Беларусі, ... сведчанье жывых людзей у вольным сівеце аб злачынствах і генацыдзе беларускага народу моцна ўstryvojila крэмліўскіх кататаў.

Па загаду амэрыканца шэф савецкай рэпатрыяцыйнай місіі генэрал Голікаў, выезджаючы з Заходній Нямеччыны, пакінуў за сабою сотні агентаў пад лягерох "перамешчаных асобаў" у Нямеччыне, каб яны ўсякім спосабамі заманівалі беларусаў вярнуцца на "радзіму".

У савецкай зоне Бэрліну, у дому 11, пры Шадоўштрасе закватэраваў "Камітэт за вяртанье на Радзіму", на чале якога стаяў генэрал НКВД Міхайлаў. Камітэт выдаваў газету "За вяртанье на Радзіму", у якой хлусльвіа прарапандаю пра шасльвае жыццё ў Беларусі заахвочваў вярнуцца дадому. Генэрал Міхайлаў кіраваў усею акцыяй вяртанья, якую выконвалі агенты, каб толькі спыніць палітычную дзейнасць беларускіх эміграцыі.

Інтэнсіўныя дывэрсыйныя дзейнасці савецкіх агентаў прадаўжалася аж да 1961 году. У гэтым годзе камітэт за вяртанье на Радзіму быў перанесены ў Менск, і да яго назову было дадзена: "І развязаць культурных сувязей з суйчыннікамі". Свайго часу становішча старшыні займаў Рыгор Шырма.

У выкананні саіх дзяячэнняў агенты стараліся, у першую чаргу, падарваць аўтарытэт ведамых беларускіх дзеячоў у вачох беларускіх эміграцыі й у вачох грамадзтва краіны, у якой пражывалі, абвіначваючы іх у ваенных злачынствах, у калібарацыі з немцамі, у здрадніцтве Бацькаўшчыне, у нацыяналізме, у контэррэвалюцыі, у шпіянаже, у паклёпах на савецкую ўладу, і Бог ведае яшчэ ў чым. Распаўсюджвалі ўсія кія фальшывыя весткі прыватнымі лістамі пад рознымі прозвішчамі й псевдонімамі, каб гэтым выклікаць закалот ўнутр беларускіх арганізацый і выклікаць недавер да саіх кіраўнікоў і палітычных дзеячоў. Вэрбавалі пераважна знаных на эміграцыі людзей вярнуцца ў БССР. Ім нават удалося заахвочціць двух эмігрантаў: Курагу-Скрагу ў Англіі й Тодара Мазуру ў Бэльгіі — вярнуцца на Радзіму, дзе яны памагалі падшукаць і зааганжаваць агентаў у

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

беларускіх арганізацыях, якія ім перадавалі весткі з грамадзка-палітычнай дзеінасьці паасобных дзеячу і дастаўлялі адрады для высылкі ім свае пралаганды.

У шматлікіх выпадках спэцыяльныя агенты КДБ прымянялі тэрарыстычныя меры, ахвярай якіх паў (быў забіты) ў Мюнхене 7 верасьня 1954 году Леанід Карава. А пісьменьнік Усевалод Краўчанка, удзельнік турыстычнай групы Францыі, пакончыў з жыцьцём самагубствам, выпаўшы праз вакно свайго гатэлю. 27 чэрвеня 1961 гду Французская паліцыя ў сваім съледстве сцьвердзіла, што за ім цэлы час съледавалі два агенты КДБ. У сваім тэстамэнце Краўчанка напісаў, што ён быў верны свайму народу. Пад кіраўніцтвам КДБ ССР, Камітэт за вяртанье на радзіму ў газэце "Голос Радзімы" ды іншых распубліканскіх і саюзных газетах, а таксама ў масава выдаваных брашурах і кнігах, прадаўжаў да паловы 80-х гадоў абвінавачванье беларускіх нацыянальных і грамадзкіх дзеячу на эміграцыі ў розных злачынствах, даказваючи непраўдзівымі й выдуманымі фактамі або падробленымі дакументамі.

КДБ і беларускія прыстасаванцы, абвінавачваючы Каству Мерляку, стараліся апраўдаць злачынства Маскоўшчыны ў Беларусі, а гэтым самым апраўдаць у гэтым свой уласны ўздел.

В. Мацкевіч у "Голосе Радзімы" Нумр. 28(1137) 1969 г. піша:

"У 1939 годзе Заходнюю Беларусь вызваліла з-пад польскага ярма Чырвоная армія. Беларусы шчыра віталі чырвонаармейцаў. Дваццацігадовы дзеячок Канстанцін Мерляк стаяў у натоўпе і ляніва ма-хаў рукою, нібы вітаючи савецкія танкі". Што беларусы віталі шчыра чырвонаармейцаў, то ёсьць вялікі сумлеў, але што Канстанцін Мерляк вітаў ляніва, то гэта праўда.

А. Будзейка ў "Голосе Радзімы" Нумр. 39 (623) піша: "Потым Мерляка бачылі ў Карэліцкім раёне, там ён ужо быў інспектарам па крэдыту і нават зьбіраўся ўступіць у камсамол". Канстанцін Мерляк ня быў інспектарам крэдыту, а быў старшим крэдытным інспектарам Дзяржбанку ССР і заступнікам упраўляючага Дзяржбанку, калі той адсутнічаў. Аднак абсалютна няпраўда, што Канстанцін Мерляк зьбіраўся ўступіць у нейкі там камсамол.

А. Будзейка піша далей: "Потым Рагуля, які тады камандаваў батальёнам БКА, зрабіў Мерляку намеснікам па забяспечанью сваіх жаўнерараў. Стараючыся выслужыцца перад акупантамі, Мерляк абраў мясцовых сялян і забяспечваў харчамі". Намеснікам камандзіра Рагулі Мерляк ня мог быць, бо ён ня меў рэгулярнае вайсковае падрыхтоўкі, а быў толькі гаспадарчым афіцэрам. Што Мерляк абраў мясцовых сялян, каб забяспечыць жаўнерараў, то абсалютная няпраўда. Ч. Трухан у "Голосе Радзімы" Нумр. 86 (670) 1962 г. піша: "У Мерляка былі сувязі з намеснікамі базамі забяспечаньня ў Наваградку, Наваельні, адкуль ён атрымаў адзеніне, зброю, боепрыпасы,

харчаванье. Рагуляўцы знаходзіліся на поўным намесцікім утрыманні". Даў, таварыш Будзейка, вашая мана вылезла наверх.

Ч. Трухан у гэтым самым нумары пісаў: "Не сустрэўшы партызанаў, Рагуля распраўляўся з мірным насельніцтвам. Людзі абвінавачваліся і за гэта жорстка караліся".

Эскадрон кавалерыі, пазней папоўнены змабілізаванымі жаўнерамі, ператварыўся ў батальён БКА, камандзірам якога быў Барыс Рагуля. Гэты батальён меў за заданьне бараніць беларускае жыхарства ад bandaў і "мсыціўцаў", якія рабавалі ў ліквідавалі расстрэламі няўінных людзей. Далей таксама бараніў беларускае насельніцтва ад нападаў і расстрэлаў польскімі нацыялістамі з А.К.А. Батальён БКА ніякіх карных акцыяў не праводзіў, нічога ў нікога не забіраў і не забіваў, а наадварот яшчэ дапамагаў розным чынам пакрыўданым "мсыціўцамі", палякамі й немцамі. Батальён БКА стаўся вельмі папулярным сярод беларускага грамадзтва, й яго папулярна называлі рабуляўцамі й шчыра ўсюды віталі.

А што датычыцца афіцэра забяспечанья Канстанціна Мерляка, то яго функцыя вызагала — атрымаць і дастаць харчы, вірапатку (мундзіры) і зброя ў батальён. Ён ніколі беспасрэдна ня браў удзелу ў ніякіх акцыях і экспедыцыях. К. Мерляк, на працягу свайго жыцьця, ніколі ня выстраліў у бок чалавека. Усякія абвінавачваныні, прыпісаныя Мерляку, выдуманыя пасля вайны за яго дзеянасьць у справе вызвалення Беларусі з-пад расейска-камуністычнага панаваньня.

Нейкі ВВ ("Голос Радзімы" Нумр. 699 (854) 1964 г.) пытаецца: "Хто-ж такі Каству Мерляк, які так старанна выступіў за Бары?" (Гольдватэр, кандыдат на прэзыдэнта ЗША ў 1964 годзе). Адказваючы на гэтае пытанье, аўтар піша: "Тэта ён паслаў яму (Мерляку) тэлеграму, пасеяў у душы яго сяброў па здрадніцтву ілюзорную надзею на так зване "вызваленне" Беларусі".

А. Стук "Прафесія іх здрада" (Мн. 1969) пісаў:

"Што-ж датычыцца спрыту, кемлівасці й энэргіі, то яму іх не пазычыць. Хто, калі ня ён, Каству Мерляку, у часы прадвыбарчай кампаніі заключыў саюз з Гольдватэрам, дамгся яго абяцаныя падтрымаць вызвольны рух, калі выбиражуць прэзыдэнтам. Не яго, вядома, Каству Мерляка, віна, што Гольдватэр, пракаціл на вараных". А далей А. Стук прадаўжаў: "І што атрымалася? Так як ён, Каству Мерляку, прадбачаў, яму на ўсё жыцьць запомніліся тэя пранікнёныя слова прэзыдэнцкага пасланнія: "Я, Л.Джонсан, Прэзыдэнт Злучаных Штатаў Амерыкі, гэтым самым абвішчаю тыдзень паняволеных краін. Я заклікаю народ Злучаных Штатаў Амерыкі адзначыць гэты дзень адпаведнымі цырымоніямі справядлівых імкненій усіх людзей да нацыянальнай незалежнасьці і чалавечай свабоды". На такія абвінавачваныні адказваць няма патрэбы.

Нейкі З.Н. ("Голос Радзімы" Нумр. 8 (665) 1962 г.) у

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

гэтаі справе пісаў: "На сустрэчы з нагоды абвешчанья Тыдня паняволеных народаў гэтае пытаньне Мерляк абмірковаў з Джонсанам, і апошні, хіба даў на гэта згоду".

Ільля Гурскі ("Полымя" Нумр. 12 (488) пісаў: "Мерляк у Нью Ёрку завязаў сувязь з такімі кангрэсмэнамі Злучаных Штатаў, як Самуэль Стратан, Дж.Рычарсан, спэцыяльнымі прадстаўнікомі горада Джонам Бэрнам, губэрнатарам штату Нью Ёрк Нельсанам Ракэфэлерам і дырэктарам Фэдэральнага бюро па рассыльедваныні антыамэрыканскай дзеянасьці Эдгарам Гувэрнам".

Кантакты й сувязі з палітычнымі дзеянікамі ў вольным съвеце, асабліва ў ЗША, розныя дэмаршы, мэмарандумы, рэзалуцыі й прамовы, робленыя беларускай эміграцыяй, а ў даным выпадку Канстанцінам Мерляком, раскрывалі народагубную палітыку Москвы ў Беларусі, жудасную русыфікацыю, паказвалі, што расейска-камуністычны імпэрыялізм ня ёсьць у інтэрэсах беларускага народа, што ўрад БССР не зьяўляецца выкананцам волі свайго народа, а выкананцам загадаў Москвы. Дзеля гэтага беларуская эміграцыя лічыла сваім абавязкам дэмаскаваць лінію Москвы ѹ інфармаваць Захад пра праўдзівы стан у Беларусі. Такую дзеянасьць Москва называла "паклётам" на савецкую ўладу, за што строга каралі, але эміграцыі не маглі нічога зрабіць, акрамя пісаць фальшивыя памфлеты. В.Раманоўскі "Голос Радзімы" Нумр. 37 (722) піша: "У ЗША, ФРГ, Англіі, Канадзе і іншых капиталістычных дзяржавах знайшлі прыстанішча й апеку Астроўскі, Абрамчык, Кушаль, Рагуля, Станкевіч, Мерляк і іншыя злачынцы і здраднікі беларускага народа. У гады вялікай Айчыннай вайны яны былі актыўнымі саўдзельнікамі памагатымі фашысцкіх захопнікаў і разам зь імі лютая распраўляліся з нашым народам".

В.Казлоў, Старшыня прэзыдымія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, "Ізвестія" 6 лістапада 1965 г.: "Вся история Беларуссии с древних времен неразрывно связана с Россией. Трудно провести грань между культурой и общностью интересов наших народов. Несмотря на это до сих пор не затихает злобный голос группы белорусских буржуазных националистов: Островского, Абрамчика, Станкевича, Рогули, Мерляка, Кушеля и других провокаторов, давно бежавших за границу... Они, дескать, хотят видеть Белоруссию "незалежной" — прямо говоря, оторвав ее от Союза Советских Социалистических Республик".

Аб супрацоўніцтве зь немцамі, аўтадзе на ўсіх злачынствах, учыненых гітлероўцамі падчас акупацыі Беларусі ў 1941-1944 гадах, пісалі ў савецкіх газетах і абвінавачвалі няўінных людзей без ніякіх доказаў, такія асобы як Леанід Прошка, Сяргей Новік-Пяюн, Мікола Заруцкі, В.В. Ражко-Ружыцкі, Макар Пасльядовіч, Іван Сачан, Уладзімер Ладысёў, Мікалай Сташкевіч, Уладзімір Бягун, З. Жураўлёў, Сяргей Кажан ды іншыя,

некаторыя зь іх расейцы.

Кожны зь іх, пералічваючы сьпіс "злачынцаў", у якім заўсёды былі адны й тыя-ж самыя асобы, з дадаткам іншых (у залежнасці ад абставін як пісьменьнікаў, працаўнікоў культуры ці грамадзкіх дзеячу). З гэтага выглядае, што яны абвінавачвалі ў сутнасці за дзеянасьць на эміграцыі, якая раскрывала жахі чырвонай Масквы.

З усіх іхнях пісанін ясна відаць таксама, што Гітлер напаў на Савецкі Саюз і што ўсе праступствы на Беларусі былі дакананыя ня немцамі, а толькі гэтымі некалькімі асобамі.

Між аўтарамі, якія прысьвяцілі нямала часу й паперы Каству Мерляку, мы не знаходзім Валентына Таўла і Алену Шырму. Яны маглі-б напісаць шмат больш, бо іхні лёс нейкі час быў звязаны зь лёсам Каству Мерляка. Відаць сумленыне ім не дазволіла хлусіць, а праўду напісаць не дазволіла савецкая цэнзура.

А дзе-ж яны былі?

Саракагадовы пэрыяд ад заканчэння вайны да 1985 году назвалі пэрыядам пабудовы сацыялізму й пераходу да камунізму. Народ гэты пэрыяд назваў у гонар Хрущова "дагнаць і перагнаць Амерыку".

Пасля прыходу Міхаіла Гарбачова ў 1985 годзе, перахрысьцілі тыя гады на "пэрыяд застою". У сутнасці гэты назоў не адпавядаў рэчаіснасці, яго павінны былі называць "пэрыядам самаволі ѹ вандалізму кампартыі".

Цяперак з'вернем увагу на тое, што рабіла ў жудасным пэрыядзе "застою" творчая інтэлігенцыя Беларусі г.з. пісьменьнікі, паэты, кампазытары й артысты ўсякага жанру. А таксама інтэлігенцыя грамадзкая, прафэсіянальная, тэхнічная, а галоўна інтэлігенцыя акадэмічная, навуковая ѹ іншых галінаў грамадзкага жыцьця. У книзе "Акадэмія Навук Беларускай ССР" (Менск, 1958 г.) было пададзе на 1564 навуковых і навукова-тэхнічных працоўнікаў.

У першыя гады пасля вайны праводзіўся ўлік загінуўшых падчас вайны людзей ды зынічнай грамадзкай маемасці. Дасьледчыкі праижджалі па ўсіх кутках краіны, ўсё лічылі й дакладна запісвалі. З пункту гледжаньня палітычна-дзяржаўнага, гэты ўлік быў неабходным для беларускага народа, калі-б ён быў непамыльна зроблены, як і належыцца ў статыстычным съвеце й навуцы. Але справа ў тым, што да лічбы стратай, нанесеных немцамі, дадалі лікі нанесеных стратай камуністычнымі рэжымамі ў пэрыядзе застою, стратамі, нанесенымі падчас вайны мсыціўцамі паліякамі, на выклікаючыя Катыні й Курапатаў. На вялікі жаль, беларускія палітыкі, гісторыкі, дэмографы й іншыя навукоўцы, не дагледзелі, што фальшыцца факты, спрабуючы прыхаваць маскоўскіх віноўнікаў.

Цяперак, у часе "галоснасці", неабходна прапаўіць сфальшаваныя лічбы й паказаць, хто большым ёсьць злачынцам: Чырвоны камунізм, ці

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

чорны фашизм. Пачынаць трэба ад Курапатаў, Менскага парку Чэлюскінцаў, крымінальных засыценкаў ува ўсіх гарадах Беларусі.. Аб'ехаць усю тэрыторию СССР, Салаўкі, Паўночны Урал, уздоўж Мурманскай чыгункі, уздоўж чорнае ракі на варкуце, на беразе Белага мора, вакол Анейскайга возера й Паповага аткоту. Асабліва вялікая колькасць беларусаў пахована ў Каме, Пэрме, Магнітагорску, Турынску й Чэрудыне. Усіх магільнікаў і агульных магілаў, мабыць, ніхто ня будзе ўстане дакладна пералічыць.

У 1980 годзе налічвалася больш за 1117 лягероў у СССР, 119 лягероў і вязніцаў для жанчын і дзяцей, 81 псыхіяtryчных вязніцаў і шпіталяў, 93 лягероў съмерці.

У БССР у 1980 годзе было больш за 33 лягероў, вязніцаў і псыхушак.

За 60 гадоў у Савецкім Саюзе было забітых або згінувших у зняволеніні больш за 60 мільёнаў няўінных людзей. У бальшыні беларускай інтэлігенцыі мала дбала пра свой народ, каб запабегчы генацыд, нішчэнне беларускай культуры, гістарычнай спадчыны, а самае галоўнае — пачуцця чалавека ў нацыянальнае годнасці.

У 1959 годзе ў праўленыне Саюзу пісьменнікаў Беларусі ўваходзілі: П. Броўка — старшыня, І. Шамякін і М. Калачынскі — заступнікі, М. Ткачоў — сакратар. У прэзыдыум уваходзілі, акрамя ўпамянутых: Я. Брыль, Ц. Глебка, Я. Васілёнак, Грускі, Грамовіч, П. Крапіва, А. Куляшоў, М. Лынкоў, П. Панчанак, П. Петрык, М. Танк і Я. Шарашоўскі.

Ліст да М.Гарбачова з 16 снежня 1986 г., ў якім беларускія патрыёты патрабавалі спынення русыфікацыі і прызнання беларускіх мовы дзяржаўнай у БССР, падпісалі толькі двух — Я. Брыль і П. Панчанака.

У 1962 годзе выйшла кніга "Война под Крышамі", напісаная Алесям Адамовічам, у якой ён пераконвае, што быццам бу́се беларусы ўліліся у ў расейскае рэчышча. У гэты-ж самы час аўтар выступае у "Голосе Радзімы" як абаронца беларускай літаратуры й мовы ад пасягненіні ў на ё беларускай эміграцыі. Адамовіч, і той ня бачыў, што пасягае не эміграцыя, а Москва.

У 1966 годзе, у "Звяздзе" ад 15 кастрычніка, пад подпісам восьмі выдатных маладых пісьменнікаў быў надрукаваны артыкул, у якім эміграцыя адвінавачвалася ў здрадзе інтэрэсам беларускага народа ў пагоні за далярамі.

Іван Сачанка ў сваёй брашуры "Хто такія беларускія патрыёты", выдадзенай у Менску ў 1975 годзе бібліятэканічнай газэты "Голос Радзімы" выхваляе гэтых восем аўтараў так: "Беларускія паэты і празаікі, драматургі і крыткі, творчыя карыстаючыяся марксісцкім філософскім мэтадам адлюстроўваюць у сваіх творах трывалы і моцны ў сваёй ідэйнай аснове сацыялістычны спосаб жыцця, высокую маральную чысьціню савецкага чалавека, палітыку Камуністычнай партыі —

арганізатора і натхнільніка ўсіх нашых перамог". Штосьці падбнае мог напісаць толькі савецкі чалавек, але не беларус. Відаць, гэтым сваім творам Іван Сачанка хацеў забяспечыць на прышласць сваю месячную плату.

Акрамя Саюзу пісьменнікаў Беларусі існавалі іншыя творчыя саюзы, нязлічоныя прафсаюзы, а таксама камуністычныя партыя БССР, якая была пры ўладзе кіравала ўсім жыццём Беларусі. Усе гэтыя арганізацыі складаліся пераважна зь беларусаў, якія аднак не адважыліся аказаць нікага супраціву.

Усім добра ведама, што Москва сама не змагла-б давесцьці беларускую нацыю ледзь не да згубы, без беларускай інтэлігенцыі, якая адказала ад свайго народу й свае зямлі і пачала служыць адвечнаму ворагу — расейскому імперыялізму й крамлёўскім катам.

Я, Канстанцін Мерляк, пытаюся: "Хто быў саўдзельнікам у злачынствах? Хто ёсьць сапраўдны вораг беларускага народа? Інтэлігенцыя на Бацькаўшчыне, ці беларуская эміграцыя на чужыне?

Няхай мы, беларуская эміграцыя, сваёй дзейнасцю шкодзілі беларускому народу. Але гэта было толькі на працягу пару гадоў. "Патрыёты" Радзімы памагалі Маскоўшчыне нішчыць усё беларускае, народ і зямлю на працягу сарака гадоў. І шкода прынесеная імі неізмерыма большая. Дык хто-ж тады віноўны?

На гэтае пытанье павінен адказаць сам сабе кожны сумленны беларус. Але адказу ад "савецкага" чалавека, напэўна, ня будзе. Адзіны чалавек не патрабуе даваць сабе адказу. Ён мужна бараніў на працягу шматлікіх гадоў інтэрэсы беларускага народа. За гэта ён моцна пацярпеў у турмах "вялікага братняга народа", але гэтым ён абараніў гонар працоўных Беларусі. Імя гэтага героя Міхал Кукабака.

Нажаль, беларуская інтэлігенцыя не змагла здабыцца хаця-б на аднаго Сахарафа.

"Перастройка"

Міхаіл Гарбачоў з прыходам да ўлады ў Москве распачаў новы пэрыяд, які называў "перестройка". Ён напісаў кнігу пад такім самым загалоўкам. Для яго і "мудрай" партыі камунізм быў пабудаваны перастрайваць ён яго не зброяўся, а толькі хацеў падгладзіць і зъмякчыць сэрцы чэкістаў, энкаўдэйстаў і кэгэбістаў, каб такім чынам паказаць, што Савецкі Саюз ня ёсьць "імперыя зла", ды пераканаць палітыкаў вольнага съвету, а перадусім палітыкаў Амэрыкі, што Савецкі Саюз заслугоўвае на чарговую дапамогу, якая можа збавіць ад немінуче съмерці "непераможны" камунізм і разам імперию.

Маладое пакаленіне, пераважна студэнты з нацыянальна съведамай інтэлігенцыяй, выкарыстоўваючы галоснасць, распачалі адраджэнскую працу. У хуткім часе зарганізавалі Беларускі На-

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

родны Фронт, аб'ядноўваючы беларускія грамадзкія арганізацыі і клубы, каб адбудаваць незалежную беларускую дзяржаву. Але гэта мэта не супадае з мэтай Гарбачова. Нажаль, беларускія адшчапенцы разам з прыстасаванцамі прадаўжаюць надалей выслугоўвацца Москве.

На 10-м з'ездзе Саюзу пісьменнікаў Беларусі, які адбыўся ў трапеві 1990 году, была выбрана рада ў выкананічы камітэт у колькасці 55 чалавек. У раду ўваходзілі і тыя самыя трэс асобы, што ўваходзілі ў праўленыне Саюзу пісьменнікаў у 1959 годзе: І. Шамякін, Я. Брыль і М. Танк.

1990 год быў багаты на цікавыя падзеі ў жыцці Саюза пісьменнікаў Беларусі. Аднак з гэтых падзеяў — выход кнігі Барыса Сачанкі "Сняцца сны аб Беларусі", з падзагалоўкам "Літаратурна-крытычны артыкулы, інтэрв'ю". Хіба толькі пісьменнік, які кіруеца ленінскім мэтадам і сталінскім рэалізмам, можа пісаць, што памардаваным энкаўдэйстамі "сняцца сны".

Барыс Сачанка відаць яшчэ па прывычкі, як некалі сталінскія прарапагандысты, на зборках, пахваліўшы "вялікага" Сталіна, гіганцкія пабудовы камунізму ды щасціліве жыццё, перадаў да перасыярогі, што сярод нас ёсьць ворагі Савецкае ўлады ўнутры і на вонкі, а дзеля гэтага трэба нам быць вольнымі раскрываць іх, гэта значыла — рабіць даносы ў КДБ. У сваёй кнізе Сачанка апісаў патрыятычныя сны аб Беларусі выдатных дзеячоў пісьменнікаў. Але, нажаль, ён прадаўжаў, што бяды ў тым, што таксама сняцца сны яшчэ жывым у Амэрыцы — Рагулі, Мерляку й Акуле, імёны якіх ён перапісаў з кнігі псэўда-гісторыка В. Раманоўскага.

Акрамя сяброўства ў ЦК КПБ аўтар напэўна, атрымаў шчодрую ўзнагароду ад хлапцоў "Памяці".

Другая кніга, што выйшла таксама ў 1990 годзе, належыць пяру Міколы Ермаловіча — "Стараждытная Беларусь", паважная і вялікая праца. Яна была напісана раней, у часе "застою", і выкryвае нясумленных і неаб'ектыўных марксіцкіх і суседніх гісторыкаў. Ліквідуе так званыя белыя плямы ў беларускай гісторыі. Ва ўступе да кнігі Міхась Ткачоў кажа: "Гэтаму чалавеку ніхто не даводзіў навуковых плянаў, не плаціў грошаў, не адчыняў "зялёную вуліцу" на старонкі выданняў, не абнадзейваў публікацый манаграфій".

Вось гэтыя дзіве кнігі паказваюць, аднаго боку, прыстасаванца савецкага чалавека, а з другога боку, беларуса-патрыёта".

ЯД РЭДАКЦЫІ: : Гэты нумар "Беларускай Думкі" павінен быў паявіцца на съвет у пачатку 1993 г. Не паявіўся, бо выйшлі із упатраблення старыя друкарскія мاشыны. Друкаваць-жна ў чужых друкарнях не маглі, бо ня маем грошай. Наш паважаны друкар Жорж Наумчык ахвяраваўся і набыў кампютар.

Пачынаючы з гэтага нумару, "Б.Д" будзе выдавацца рэгулярна. Рэгулярнасць будзе залежыць ад нашых дапішчыкаў і ахвярадаўцаў. Так што, дапамажы нам Божа! І Вы, паважаныя нашы чытачы, дапамажце!

Нью Ёрк, сьнежань 1990 г.

(Прапак, Янка Купала)

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2015

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

ЛЕАНІД ПРАНЧАК

КАБ НАМ НЕ АНЯМЕЦЬ...

Як ручаёк лясны ў нячэпанай цішы,
зьвініць і ўдаль плыве, як пошум сьпелай нівы,
Як зорны перазон — мелёдая душы, —
Маёй Айчыны — высокі і праўдзівы.

Успомнім, хто мы ёсьць, што мы — гаспадары!
Каб голас свой пачуць у брацкім перазове,—
Давайце гаварыць, давайце гаварыць
На роднай, на сваёй, на беларускай мове.

У час ліхіх нягод, калі трасецца съвет,
Так лёгка стравіць нам і веру, і надзею.
Ды зразумеюць нас — Радзіма і Сусьвет
Тады, калі сябе мы самі зразумеем.

Любоў Беларусь мы здолеем сагрэць
У еднасці лудской, а не ў зацятай змове.
Каб не памерці нам і каб не анямечь, —
Давайце гаварыць на беларускай мове!

МАЯ НАДЗЕЯ

Як парадзіха ад дзіцяці,
Альбо як сын ад хворай маці, —
Мы адракліся ад роднай мовы.

Як Пётр адрокся ад Ісуса,
Так адракліся ў Беларусі
Мы — Беларусі.

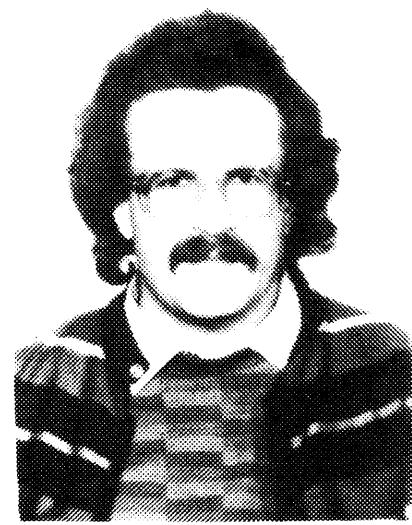
Саміх сябе паадракліся
І ўжо сабою быць баймся.
Ратуй нас, Божа!

За гэты грэх на гэтым съвеце
Нас адракуцца нашы дзеці
І нашы ўнукі.

На іх, адных, мая надзея,
Што Беларусь не анямее
У Беларусі.

Заўжды са мной.
Тваю прысутнасць
Я адчуваю,
Хоць цябе
Не бачыў я ніколі.
Сутнасць
Тваёй прысутнасці ў журбе.

Заўжды са мной.
Майму сумою
Не страшна золь начной слаты...
Твая душа жыве са мною,
Хоць я не ведаю:
Хто ты...

Сцюдзёная вясна,
Адліжная зіма...

Нясыцерпны боль ірве
Натомленыя грудзі.
І радасці няма,
І пэўнасці няма.
Як будзем жыць далей?
Ня ведама ці будзем...

У прыцемках люблю.
Да раніцы, не больш.
Пайду — і белы дзень
Сцяяной абступаць хмары...
Вазьмі маю душу,
А я вазьму твой боль, —
Каб сын узяў і нёс
За намі нашы мары...

Адбудзеца ўсё-такі цуда.
Паслья пакаянья і сълёз
Задушыца вырадак Юда
І ўваскрэсне Хрыстос.

Пад купалам неба съвятоага
Збавеніне Зямлі прынясе.
Хто з Богам жыве,
Хто бяз Бога.
Ды ходзяць пад Богам —
Усе!

ТРАЕЦКАЕ ПРАДМЕСЬЦЕ

З шумных вуліц сюды ўцяку —
У куток запаветны і ціхі,
Дзе глядзяцца дамы ў раку,
Дзе цьвітуць задумённыя ліпы.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

У праменьнях вячэрнай зары —
Ты, стагодзьдзяў забытая песня.
Менска роднага забытая песня.
На Траецкім пагорку — прадмесце.

Уяўляю мноства розных людзей
І убачу праз часу заслону:
Мне насустрач Купала ідзе,
Багдановіч съпяшае дадому.

Тут, каля старадаўніх муроў,
Чую родныя песні і слова.
Я сюды на спатканыне прыйшоў
Слухаць даўніх вякоў перазовы.

Клініка ў адноўленым касцёле.
Уначы трывожны крык савы.
Непрытомны, ды пакуль жывы
Я стагну і кручуся ад болі.

Ложак мой стаіць на алтары.
І анёлы на бяздонным нефе
Плаваюць, нібы на сёмым небе,
Моляцца і просяць: не памры!

Сэрца ўстрапянецца, задрыжыць
Ад раптоўнай музыкі аргана...
Паміраць не хочацца, бо рана.
Хочацца яшчэ на съвеце жыць.

Трызьнячи ад болю на зары,
Як прароцтва я прысьніў нагдове:
З Богам гавару на роднай мове.
Мне б яшчэ з людзьмі пагаварыць...

СУСТРЭЧА

Ён з роднай хаты выйшаў,
Сівы і з барадой.
На съветлым твары бацька
І годнасць, і спакой...

Яму насустрач — з неба
Хтось плыў паверх травы, —
Як воблакі — адзеньне.
І німб ля галавы.

Віталіся на сцежцы.
Прыслі на мурог.
Сівы старэнкі Бацька.
Сівы старэнкі Бог.

Я падышоў і ў садзе
Пачуў іх галасы.
Бог папытаўся:
"Хто там?"
Прамовіў Бацька:
"Сын".

Я сеў ля іх нясьмела.
І Бог сказаў тады:
"Нарэшце усе мы разам:
Сын, Бацька, Дух Святы."

ПАМЯЦІ ГАРА ШЧОРСА

Страна роднай душы — больш, чым страна.
Кожны з нас на зямлі толькі госьць.
Смутку вострай стралою працяты
Маё сэрца і думкі — наскроў...

На радзіме — Пакровы і межань.
Сыцеле шэрлань бялюткі абрус...
Хай прысьніца Вам нёман і Свержань.
І сівая, як лунь, — Беларусь...

Покуль з восеніскіх дрэў ападае
Залатая самота лістоў, —
Сірае Айчына... Губляе
Самых верных і шчырых сыноў.

Хоць па іх Беларусь не галосіць, —
Што паробіш — такая юдоль —
Золкі вецер па съвеце разносіць
Беларускія душы і боль.

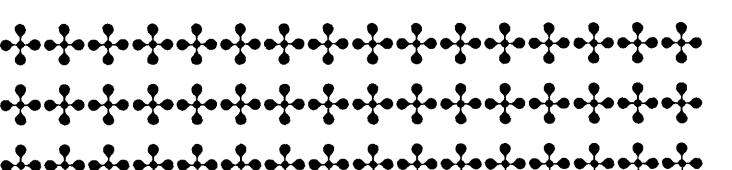
І на самым краі акіяна,
Дзе съвітаньне ружовіца ледз, —
Нам Айчына — як вечная рана —
Будзе ў сэрцах нясыцерна балець.

Вось і ўсё. Нам ужо не сустрэцца.
Съвет вялікі здаецца пустым...
Ваша вольнае добрае сэрца
Будзе біцца у сэрцы майм...

У далёкім растаныні і скрусе,
Перасліўши гвалт і прымус, —
Вы свой лёс аддалі Беларусі,
Каб была,
Каб жыла Беларусы!

На радзіме — Пакровы і межань.
Сыцеле шэрлань бялюткі абрус.
Хай прысьніца Вам нёман і Свержань.
І сівая, як лунь Беларусь...

14 кастрычніка 1992 году
Сайт Рывэр

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

МІХАСЬ КАВЫЛЬ**ЯНКУ ЗОЛАКУ**

Ты і я — із "меней значных"...
"Меней значных", бо нясмачных
Кампартэшнаму чмялю,
Чым дэвізам — палюй...

І палюе чмель-аса,
Што ня можа ня кусаць,
Калі хто ступіць на хвост.
Але гэты бзык — прахвост,

Бо на хвост не наступалі.
Дык-жа, чым расхвалявалі?
Прасмаліў па "бубернацах" —
Па інэрцыі кусаецца...

Я даўно ужо сваёй Музе
Напісаў загад на пузе:
"Не падумай стацца грэшнай:
Падабаца кампартэшні."

І твая не саграшила,
Вось, аса і ўкусіла...

ЛЮД ПАКУТНАЙ БЕЛАРУСІ

Мы ідзём па кладцы, вузкай,
Па съядох "Пагоні".
Нашай долі Беларускай
Судны дзень сягоńня.

Запраданцы здрадным звыкам
Съцяг іпэрскі шыуць:
Змайстравалі з двух "язиков"
Нам пятлю на шыю.

Люд пакутнай Беларусі!
Каб нам не загінуць,
Рэфэрэндум стацца мусіць
Высьпяткам у сьпіну.

Розным "злыднікам" бяз клёпкі,
Хто прадаўся за пахлёбку
Із гнілой "картошкі"..."
Адным словам, — усім "матрешкам"!

★★★★★★★★★★★★

ВАЙНА

Неахвотна адыходзіў дзень. Шарэла поле.
Пашарэлі ў змроку вёскі, хутары, мястэчкі.
З-за гары падняўся месяц і паплыў паволі
Па-над лесам, па-над полем, па-над мостам рэчкі.

Яшчэ спозненая птушка песьню дапяvalа,
Яшчэ недзе ў гушчары воўк шукаў начлегу;
Але хутка ўсё акрыў змрок цёмным пакрывалам,
Толькі бэз бялеў у садзе, быццам горы сънегу...

Ды шалёны грукат нёсься па ўздоўж дарогі,
Лягаталі па каменях танкі з цвёрдай сталі,
Выбівалі марш па бруку жаўнерскія ногі,
Неба заравы крывавай хварбай малявалі.

Ня было канца машынам. Уся зямля дрыжалася
Ад узрываў, што гучэлі недзе за гарою.
У хмарах, чорных, зграя "птушак съмерці"
праляталі,
З гулам грозным праляталі "птушкі" чарадою.

Кожны дзень да познай ночы вуліцы стагналі
Пад калёнамі машынаў, пад жаўнерскім ботам,
Пад брушынай "чарапахаў" з цвёрдай чорнай
сталі,
Кожны дзень да познай ночы пыл мяшалі з потам.

Калі толькі "затрымаца" — быў загад паданы,
Прабурчэу матор лучнога, гук расплывся ў ночы.
Супакой прыйшоў на съвеце, доўга так чаканы,
Аддыхнуць ляглі дарогі, ѹмглой прыкрыўшы
вочы.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

У зорах ноч. Дарогі ціха задрамалі ў полі.
Затрымаліся машыны. Танкі скамянялі.
Заравы прыгаслы. Упала ѹмгла паволі.
Нават бітвы гул страшнны прыціхаў у далі.

Пры дарозе у палатках ляжалі жаўнеры.
Месяц рогі свае раніў аб штых вартавога.
Вёскай цень прайшоў паволі, навыразны, шэры...
Некта голасна маліўся: прасіў ласкі ў Бога.

Не маглі заснуць у вёсцы змучаныя людзі:
У вачох блукаў прывідны вобраз дзён пражытых,
Вобраз хлопца маладога, раненага ў грудзі,
На шашы пятнаццаць коней, у бягу пабітых.

Па бакох дарогі, пыльнай, съведкамі разгрому —
Пагарэлія машыны, коні, як узгоркі...
Вочы мёртвага жаўнера ў рове з-пад шалому
Гаснуць у месячных праменях,
бы прад ранынем зоркі...

ВЯЛЕЙШЧИНА

Вялейшчына — старонка дарагая,
Чаму я між чужых блукач, быццам зъвер,
зъдзічэлы?

Што са мною?
Павер мне: сам ня знаю.
На гэта адказаць яшчэ ня час цяпер.
Каб знала ты,
як часта ўспамінаю

Твае лясы, палі і Сэрвэча крышталь.

Калі вярнуся я,
пакуль што я ня знаю...

Пакуль што між чужых я мушу быць, нажаль.

І дзіўна мне —
адзінаю правінай,

За што цяпер мяне выгнанца лёс спаткаў,
Ёсьць тое,

што душой,
усё душой быў я за Радзіму,

Што свой край я над усё кахаў.

І, вось, за гэта я
дзён маладосьці чары,

Здароўе і ўсё, што меў, бяз жалю слоў

На алтары злажыў.

І яшчэ адно ў ахвяру:

Пакінуць мусіў дом і да чужых пайшоў...

НЁМАН

Помню вечар адзін я цудоўны,
Якіх мала бывае ў жыцці.
Нёман ціханька плыў. Месяц, поўны,
І туманы навісьлі ў трывсці.

У твае углядваўся я вочы,
Цалаваў тваіх вуснаў кармін.
Дзе загінулі гэтыя ночы
І чаму я застаўся адзін?

У далі ад каханай краіны
Скарб у сэрцы нашу я адзін:
Вобраз любай цудоўнай дзяўчыны,
Успаміны щасцільвых хвілін.

Засталіся мне толькі ўспаміны
Ды астаўся пакутлівы жаль,
Што няма больш каханай дзяўчыны,
Адплылі хвалі Нёману ў даль...

НОЧ

Ноч асеньняя, цёмная ціха прыйшла.
Страшна йсьці мне праз лес:
Некта дрэвы трасе,
Сылёзы мокрыя сыпле на шыю...
Некта ў ўсёную гушчу залез,
Ціха плача, а вочы так страшна блішчаць,
І вайкі недзе гідасна выюць.

Ты ня бачыла ноччу
Абмоклых пнёў дрэў,
Ты ня слухала, лес як пяе.
Прыслухайся...
Пачуеш цікавы напеў.
Ціха съцелецца казка па роснай траве...
...Кажан з піскам ля вуха табе праляцеў.
Слухай,
Слухай,
аб чым цяпер жаліцца съпеў!
Во!
Каханье тваё ўспаміна...

У той час,
каля ты для мяне была ўсім,
Ня ведаю,
чым я быў для цябе.
Магчыма, быў прыкрым і чужым.
Магчыма, што інакш было.
Няхай сабе.
Я ўжо прывык —
Мой лёс здаўна так неласкавы,
Заўсёды вецер мне ў вочы б'е.
Ня гледзячы на ўсё,
усё-ж я так цікавы:
Прашу,
скажы,
чым быў я для цябе?

Магчыма, больш нам у жыцці ня сустрэцца.
Было-б мо' лепш і праўды мне ня знаць,
Але ў грудзёх так моцна сэрца б'еца,
У салодкім сне балюча больш трываць.

Ня раз у жыцці так блізка щасціце маем,
Хапіла-б толькі — падысьці і ўзяць...
Адно бяды: мы, вось, аб ім ня знаем...
Таму і я
прашу цябе
сказаць...

АНЭЛЯ КАТКОВІЧ

МАЕ УСПАМІНЫ

Дзяцінства

Прышла я на съвет у малым мястэчку Будславе, якое ляжыць у даліне акружанай лясамі, паліямі і балотам. Знаходзілася яно паміж старой Вялейкай і Глыбокім, на Віленшчыне. Пасярдзіне Буды (так называлі нашае мястэчка старыя людзі) быў вялікі квадратовы рынак, з углоў каторага ўва ўсе бакі разыходзіліся вуліцы. На заходнім баку рынку ўзносіўся аграмадны касьцёл, у барокавым стылі, з цудоўным абразом Маці Божай. Раз у год 2 ліпеня адбываўся тут фэст, і тады з'яжджалася шмат людзей. Адны ехалі, каб прадаць свае тавары, а іншыя съпяшылі памаліцца ў касьцёле. Перад касьцёлам заводзілі на ўсе галасы розныя калекі. Праз цэлы тыдзень з'яжджаліся людзі на кірмаш гэты. Касьцёл быў перапоўнены. Многія ад парогу да аўтара паўзілі на каленях. Расказвалі людзі пра розныя цуды, якіх дазнавалі паслья гарачай, шчырай малітвы.

Дом наш знаходзіўся назосінскай вуліцы, так тады яна называлася, недалёка ад рынку. Перад домам стаялі векавыя бярозы і дуб. На панадворку была студня, а за ёй садзік, у якім расло некалькі ігруш, яблынь і вішань. За домам стаялі хлявы, пуня, падпаветка і сувіран. Дом быў невялікі, з ганкам. Уваходзіліся ў яго з сяней. Направа была кухня, а зльева пакой і спальня. Напроць ганку знаходзілася съпіжарня з склепам на бульбу.

Сапраўданае нашае прозвішча — Кот-Катковіч. Так падпісваўся бацька і так было ў яго дакумэнтах. У дакумэнтах дзяцей, ня ведаю чаму, адпаў прыдомак "Кот". Мамы прозвішча Мядзёлка. Продкі мамы мелі ў Мядзёле маентак, які змушаны былі прадаць пасляцца ў Будслаў.

Калі я нарадзілася, сям'я нашае складалася з маткі і бацькі, дзядоў і брата Пётруся, старшага ад мяне двумя гадамі. Паявілася я на съвет у час першай сусъветнай вайны. Праз нашае мястэчка праходзіў фронт, і мама мусіла з малымі дзяцьмі хавацца ў лесе або пад касьцёлам. Тату на вайну забралі. Паказваўся бывала дома на дзень ці два і ізноў ад'яжджаў.

Ведама, як бывае вайной. Часта не хапала нават хлеба, а жыцьцё праходзіла ў нэрвах і страху. Тымчасам сям'я нашае павялічылася. Паявілася сястра Вера, а пазней Ліначка. Апшняя была вельмі прыгожая, мудрая і пацешная. Тому можа і ня жыла доўга. Адышлі ад нас на заўсёды дзядуля і бабуля. Хутка паслья вайны нарадзілася Гэльця. Яна была таксама вельмі прыгожая, але неяк іншая, як усе рэшту дзеци. Была вельмі музыкальная. Мела прыгожы голас і, калі падрасла, нідзе вучачыся музыкі, магла зайграць на кожным інструмэнце, які трапіў у рукі. Жыць-

цё яе было сумнае і цяжкае. Прайшла праз сібірскі лягер, страціла здароўе і ў канцы захварэла на хваробу, псыхічную. Лячылася ў розных шпіталах і хутка памерла. Пахаваная ў Кашаліне. (Як я даведалася паслья яе съмерці, прычынай яе псыхічнай хваробы быў загранічны лекі ад сэрца, якія яна ўсьцяж прыймала).

У 1925 годзе прыйшоў на съвет Франак — любінец бацькоў і нас усіх. Аб лёсі Франка напішу ніжэй. І так сямейка нашае складалася з бацькоў і пяцярых дзяцей. Мелі мы невялікі кавалак зямлі, малую гаспадарку: дзіве каровы, пару сівіней, курэй. Спачатку і конь быў, але паслья яго ня стала. Тата працаваў у кааперацыі, а мама гаспадарыла дома. Сама яна абшывала сябе і нас усіх. Любіла, каб дзеци апранутыя былі добра і прыгожа. Прала кудзелю і ткала на кроснах. Як-же моцна любіла я сваю маму. Хадзіла за ёй усьлед і на крок не адставала. Была яна жанчынай прыгожай, высокай, а добраі, як ангел. Умела многа баек і рассказала нам іх, прадучы кудзелю. Як прыемна было іх слушаць. Умела таксама многа песень і часта съпявала. Тата таксама съпяваў прыгожа, нават солё ў касьцеле. Жылі бацькі з сабою добра. Тата памагаў маме ў работе. Ён заўсёды сам хлеб мясіў, дзёр на тарцы бульбу на бліны і т.д. Бліны бульбяныя пяклі мы кожны дзень на сънданыне. Летам тата хадзіў брадзіць рыбу і прыносиў многа прыгожых шчупакоў, карпаў і плотак. Мы, дзеци, таксама памагалі бацьком у працы, асабліва летам. Хадзілі далёка ад мястэчка па траву для сівіней. Секлі прынесеную у мяшках на плятох траву у карыце, карову я даіла і жаць памагала. Праз усё лета хадзілі мы ў лес па ягады і грыбы. Часамі спраўляліся схадзіць два разы ў дзень. А было нам тады 6 — 8 гадоў. У лесе было многа гадзінаў, і ня раз прышлося наступіць на гадзюку нагой босай. Помню, як аднойчы пайшла я з Верай у ягады і настала бура. А мы завандравалі ў глыб лесу за два ці три кілометры ад хаты, дзесяць за брады. Зрабілася цёмна і пачалі біць пяруны, папяраджаныя маланкамі. К тому пачаў ліць дождж улеўны. Дрыжучы ад страху, прамокши да апошняй ніткі, мы вярнуліся да хаты. А што перажыла бедная мама, чакаючи на нас перад домам?

Восенінню памагалі мы выбіраць бульбу на полі і ў гародзе, выкопваючы яе з зямлі рукамі. Зразумела, зьдзіралі пры такой работе на пальцах маладую скурку. Паміма гэтага, любілі хадзіць на поле, бо там агонь раскладалі і пяклі бульбу.

Хаця мы многа працавалі, знаходзілі час і на розныя гульні. Сябровак было ў мяне многа. Пераважна зъбіраліся дзяўчыны перад нашай хатай. Бегалі тады, гулялі ў хаванкі, съпявалі песьні. На

мае імяніны зъбіралася дзяўчыны пойная хата, а мама накрывала стол і частавала сябровак рознымі смачнымі рэчамі. Летам любілі мы хадзіць на рэчку і ў ёй плюскацца. Вельмі рана навучылася я плаваць. Колькі на гэтай рэчы было гоману, крыку і піску! Старэйшыя жанчыны прыносілі сюды бялізну паласаць і білі па ей пранікамі. Мужчыны вудзілі рыбу. Як-же на нашай канаве было весела! Мне хацелася тады, каб нашая хата стаяла над самай рэчкай.

З вялікай прыемнасцю ўспамінаў зіму і Каляднія съвяты, а таксама запусты. Нейкі месяц да Каляд цэлымі вечарамі клеілі мы розныя цацкі на ёлку. У краме куплялі ўсялякія галоўкі анёлаў, дзедаў марозаў, залатыя і сярэбраныя зоркі, каляровую паперу і пачыналі рабіць ланцу́гі, розныя цацкі, съпявачы пры тым "Калядкі". Успамінаючы дом родны, адразу перад вачыма бачы Каляды, асабліва куцьцю, калі ўбіралі мы ёлку і прыгатавілі ўрачыстую вячэрку. На стол клалі сена і накрывалі яго белым абрусом. Калі на небе паказвалася першая зорка, садзіліся за стол, ламаліся аплаткі і пачыналі вячэрца. Мусіла быць дванаццаць патраў. Найперш ішлі селянцы і рыба, далей боршч з вушкамі, потым куцьця (каша з панцаку), съліжкі, кісель белы, аўсяны і журавіnavы, кампот і т.д. Паслья вячэрка запальвалі на ёлцы съвечкі і пачыналі съпевальці "Калядкі". Апоўначы ішлі ў касьцёл на пастьрку. Тут наш тата съпеваваў некаторыя "Калядкі" солё. На першы дзень съвят, паслья сънданыня пачыналі іграць у арэхі. Трэба было адгадаць, ці хто мае ў руцэ цотку ці лішку. Паслья Каляд чакалі мы Запусты, бо тады ў нашай хаце вешалі калыску, і мы калыхаліся, съпевачы запусныя песьні.

Урачыста таксама съвятавалі Вялікдзень. Рыхтаваліся да яго цэлы тыдзень. Найперш бялілі хату, мылі падлогі, чысьцілі гаршкі і розныя рэчы. У Вялікі чацьвер мыліся самі, пяклі булкі, мазуркі, бабкі, якія прыбіралі рознакаляровымі гарошынамі і макам. У пятніцу і суботу гатавалі цэлую шынку, пяклі парасё і цяляціну, а найпазней гатавалі ў цыбульнай шалусе купу яек. Зразумела, хадзілі гэтымі днімі і ў касьцёл, дзе адбываліся вельмі ўрачыстые набажэнствы. Прыгатоўленыя прысмакі стаўлялі на стол, накрыты белым абрусом, і прыбрани зелянінаю, а ў суботу насілі поўны кошык яды "съвеньціць" у касьцёл. На першы дзень Вялікадня раненька ішлі на рэзурэкцыю.

Маючы паўтара года, скапіла я моцнае запаленне лёгкіх, так Цяжкае, што лекары ня мелі надзеі на маё выздараўленне. Таму я была заўсёды худзенькая і слабая. Мамачка хутчэй, як каму іншаму, дала мне лішніе яйка ці кубак малака. У школу пайшла я таму маючы восем гадоў. Дома гутарылі па-беларуску, а ў школе вучыліся па-польску, але на перапынках гутарылі мы з сабою на роднай мове. У школе выроўнівалася я сярод вучняў вельмі прыгожым голасам. Съпевальці я любіла і часта съпевала на просьбу настаўніцы ці вучняў у часе якіх-небудзь ручных работ.

Съпевала я і ў касьцельным хоры разам з дарослымі і сваім бацькам. Брала самые высокія тоны, і арганіст ня мог надзвівіца. Спаткаўшы бацькоў, казаў: "Але пяяўна з вашай дачкі, што зе яе вырасце?" Нічога ня вырасла, бо аднаго дня сарвала свой голас. Усё-ж такі, будучы гімназісткай і студэнткай, съпевала яшчэ праз 10 гадоў у хоры Рыгора Шырмы. Але пра гэта пазней будзе.

Калі я дайшла да шостай клясы школы пачатковай, на нашу сям'ю пасыпаліся розныя няшчасці. Захварэў наш тата. Аднойчы адабрала яму мову. Вярнуўся з работы, ня могучы прагаварыць аднаго слова. Тады прыйшоў да сябе. Хутка паслья гэтага прастудзіўся, памагаючы гасіць пажар у мястэчку, і захварэў на запаленне лёгкіх. Як лёг у пасыцель, так больш і не падняўся. Бяда запанавала ў нашай хаце. Палаўні дому ад вуліцы занялі кватаранты, а мы ўсёй сям'ёй, разам 7 асоб, памясьціліся ў кухні. У ёй стаяла вялікая печ, вёдры з вадой, цэбар з поілам для кароў, стол, шафа, лавы і ложак. Была ў нас тады толькі адна карова. Мы, дзеци, спалі на печы, мама на палку за печай, а тата на ложку. Мушу тут напісаць криху больш пра нашага тату, які ў жыцьці бачыў многа гора. Малады м хлапцом быў узяты ў салдаты і пасланы на фронт ваяваць з японцамі. Трапіў да іх у палон і сем гадоў прабыў у няволі на Сахаліне. Вярнуўшыся дамоў, ажаніўся. Нядоўга пажыў спакойна. Выбухла хутка і сусъветная вайна, і ізноў пайшло ваяваць. Калі супакоілася хвароба. Зразумела, што щасціліва, прывезалася хвароба. Зразумела, што палон і вайна здароўе не далі. Меў слабае сэрца і ныркі. И так, злыгішы паслья пажару, хварэў цэлы год, а мы мусілі глядзіць на ягоныя мукі. Вельмі кепска было з татам апошні месяц перед съмерцяй. Апухлі ногі і жывот — пухліна ішла што раз далей і далей. На ратунак ня было надзеі, а на лячэнне ня было грошай. Ляжаў і мучыўся. Помню, як пазваў да сябе тата малога Франка і запытаўся, ці будзе яго помніць. Пры тым заліўся горкімі слязамі. На першы дзень Вялікадня 31 сакавіка 1929 году, калі

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

званілі касцельнія званы на рэзурэкцыю, памёр наш тата. Мама, якая цэлую ноч пры ім сядзела, адыйшла на хвіліну, каб прылегчы, і ня была пры кананьні. У гэтай хвіліне была пры тату щётка Галька, сястра таты, щётка Юстына і дзядзя Адольф — брат таты. Мама падняла галаву, глянула няпрытомнымі вачымі ад перамучанья і далей спаць працягвала, не здаочы справы, што хаце робіцца. Мы, дзеци, таксама, спалі на печы і нічога ня чулі.

На трэці дзень Вялікадня тату пахавалі, а мы асталіся самі з не апісаным болем у сэрцы. Мне вельмі хацелася тады ўбачыць хаця-бы ўва съне тату. Вось аднаго вечара ў ўкленчыла і зачала горача маліца, каб паказаўшы мне тата ўва съне. Бог выслухаў маю маліту. Гэтай ночы прыышоў да мяне тата і сказаў: "Ты хацела мяне ўбачыць, дык я і прыўшаў да цябе..." Бачыла тады тату так выразна і, калі абудзілася, здавалася, што яго яш-ч бачу.

Асталася бязрадная мама і дзяцей малых пяцёра. Было тады мame 37 гадоў. Ня мела наша мама жыцьця салодкага ад самых гадоў дзіцячых. Калі мама мела паўтара года, памерла яе матка, а наша бабуля Паўліна Леўская. У веку 12 гадоў рассталася мама на векі са сваім бацькам Зыгмунтам. Заапекаваўшы тады маёй мамай старэйши брат Вінцэнты, які быў жанаты і меў дачку Паўліну. З Паўлінай жыла мама, як з сястрой роднай, і пазыней нам заўсёды пра яе апавядала. Паўліна была вельмі здольная і разумная. Пачала я марыць, каб быць такой, як і Паўліна, каб так, як і яна, далей вучыцца. Ад брата Вінцэнтага забрала маму щётку Кулакоўскую, якая жыла ў Рагачэве. Мама туды пераехала і прарабатала там аж да съмерці щёткі. А памерла яна ад рака. Мама ёй апекавалася і мусіла глядзець на яе цярпеньні. У 1910 г. прыехала ў Будслаў і тут вышла за тату замуж.

Тры месяцы паслья съмерці таты захварэла наша мама. Было гэта цёплым летам. Аднай ночы будзіць мяне мама і просіць, каб яе прыкрыць цяплю, бо вельмі-ж ёй холадна. Траслася ўся страшэнна. Прыйрыла яе, а мама далей трасеца і жаліцца што вельмі нага баліць. Гляджу я на маму а яна як агонь, гарачая. Як толькі развіднелася, пабегла я да щёткі Галькі і расказала пра ўсё. Прышла щётка, прыбегла суседка Бэрчыха, у якой памёр сын ад заражэння крыві. Пазвалі лекара і рашылі завезьці маму ў шпіталь у Вялікую, аддаленую 70 км. ад нашага мястэчка.

Павязылі нашу каханую мамачку, і мы асталіся зусім адныя. Як старэйшая, я пачала гаспадарыць — есьці варыла, карову даіла, карміла жывёлу і малышоў амбывала.

Тымчасам прыходзілі з Вялікіі сумныя весткі. Зрабілі маме апэрацыю, вынялі косьць з калена, і нічога не памагала. Пастанавілі ампутаваць нагу, на што мама згадзілася, бо вельмі жыцьця хацела, каб выхаваць сваіх дзетак. Адведала я маму ў Вялікую толькі адзін раз. Ляжала яна на ложку да сябе

непадобная. Валасы былі астрыжаныя, нагу трymала паміж двумя мяшкамі з паяском, каб яна ня рухалася. На плячах мела раны-адлежыны, бо мусіла ляжаць увесь час на плячах самай найвялікшай гарачынёй лета. Як цяжка было глядзець на цярпеньні мамы і зь якім болем на сэрцы вярнулася я да хаты! Паслья мяне адведала ўмаму Вэра. Часамі ездзіла да яе щёця Юза.

Аднаго дня, калі я зьбіралася варыць вячэрну, прыишоў да нас з "пастарунку" паліцыянт і сказаў, што быў телефон з Вялікіі, што з мамай нядобра. Прасілі, каб хто-небудзь прыехаў. Пачуўшы гэта, сарвалася я і, заўважыўшы съяззамі, пабегла на Зялёную вуліцу да дзядзькі Томы. Прыбегшы да іх, не магла сказаць аднаго слова, адно неяк ледзь выгаварыла "паліцыянт". Дзядзька дагадаўшы і пабег хутка на "пастарунак" даведацца, у чым справа. У гэты вечар паехаў у Вялікую Пётрусь і щётка Галька, а я ўсю ночь ня спала, прадчуvala нешта нядобрае. Выбегла раніцай на вуліцу, калі прыходзіў аўтобус са станцыі, каб спаткаць Пётруся і щётку. Яны, высеўшы на рынку, махнулі да мяне рукой і пайшлі ў Даўгінаўскую вуліцу да щёткі. Здалося мне, што Пётрусь вяслы, і я думала: "Маме лепш стала". Вярнулася да хаты і пачала гатаваць сънеданыне. І тут на парозе паказалася щёця Галька. Спыталася мяне, ці ня бачыла Пётруса. "Так, бачыла — я адказала. "Маме нашай лепей". — "Не, — адказала щёця — матка вашая памёрла..."

Выбегла я з хаты ў гарод, пачуўшы гэту страшную вестку, і павалілася ў баразну ў бульбі, у якой цэлы дзень пралежала, заўважыўшы съязэмі.

А тымчасам дзядзька Стасі і Адольф заказалі труну і паехалі ў Вялікую, каб прывезьці маму дамоў. Прыехалі з памे́ршай мамай у панядзелак, на трэці дзень паслья ѿ съмерці. На паходовіны прыехаў дзядзя Вінцус з Шаркаўшчыны, щётка Анеля з Глыбокага і іншыя крэўныя. Выйшлі мы на спатканыне нябошчыцы мамы. У канцы Даўгінаўской вуліцы воз затрымаўся. Як расказываюць, я скочыла на труну і пакацілася прыгаварваючы: "А мая мамачка, а мая мамачка." Павязылі маму адразу ў касыцёл. На паходовінах быўлю людзей вельмі многа. Калі труну мамы спускалі ў яму, усе плакалі. Вера крычала так голасна, што ах ахрыпала і тыдзень паслья гаварыць не магла. А я стаяла над магілай, як чужая. Глядзела перад сябе, не знаючи справы, што кругом робіцца. Ня плакала, бо сълёз ужо не хапала, выліла іх у бульбі і праз усе дні мамінай хваробы.

Помню год перад съмерцяй бацькоў паслалі былі мяне ў часе летніх канікул у Шаркаўшчыну, да дзядзькі Вінцуса, каб крыху паправілася на здароўі. У нас была бяда, а дзядзька тады жыў добра. Прыйраўшы да дзядзькі, я не хацела нічога есці, хадзіла сумная і струтая — так сумавала за домам. Замест таго, каб паправіцца, пачала яшчэ больш худаць. Бачуць ўсё гэта, пастанавілі дзядзькі паслья тыдня адправіць мяне назад у Будслаў. Знайшлі кагось, што ў гэтым напрамку

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

ехаў, і абяцаў мной заапекавацца ў дарозе. Помню той дзень, калі я вярнулася ў роднае мястэчка. Была прыгожая сонечная нядзеля. Са станцыі прывёз мяне на сваёй брычцы сусед Хаім. Увайшоўшы ў сені, глянула я праз шчыліну адкрытых дзьвярэй у кухню. Уся нашая сям'я сядзела за столом і абедала. Бачуць іх, сціснуў мяне такі жаль за сэрца, што голасна заплакала. Ускочылі ўсе ад стала і выбеглі паглядзецы, хто плача. Пытаюцца мяне, што сталася, чаму так хутка вярнулася, а я не могу прамовіць аднаго слова. І гэта было апошнє лета жыцьця нашага разам з бацькамі. Год пазыней гэтай парой сям'я нашая рассыпалася. Відаць, праучувала я гэта і таму не магла высядзець у дзядзькоў.

У Вільні

Паслья съмерці мамы, у гэтым-же месяцы выехала я ў Вільню. Забраў мяне туды Эдвард Будзька, які ў гэтым часе знаходзіўся разам з сям'ёй на вакацыях у Будславе. І так першы раз у жыцьці знайшлася ў вялікім горадзе. Аддалі мяне на вучобу ў Віленскую Беларускую Гімназію, якая знаходзілася на вуліцы Вострабрамскай 9, у мурах базылінскіх.

Здала я экзамін у чацвёртую клясу. У гетую-ж клясу паступіў і брат мой Пётрусь. Жыў ён у інтарнаце пры гімназіі, а я спачатку ў Будзькаў, а пазыней у інтарнаце на Завальнай, які ўтрымоўвалі мэтадысты, а ў якім жылі выключна вучні нашай гімназіі. Ня мела я цяжкасця ў вучобе, адно гора было з матэматыкай, а думаю таму, што выкладаў яе вучыцель Ральцэвіч на рускай мове, якай я ня знала, а асабліва ніколі ня чула матэматычных тэрмінаў. Дагэтуль вучылася матэматыкі па-польску. Сядзела я тады на матэматыцы, як на турэцкім казаныні. Найлягчэй даваліся мне нямецкая і лацінская мовы, а таксама мова польская. За першую дыктоўку з беларускай мовы я атрымала "кол", але ў канцы году ўжо мела добра. Нямецкая мовы вучыла нас Фраў Бэнцлебен, лацінскай — Міхалевіч, беларускай — пані Алёна Леканд-Сакалова. Геаграфіі вучыла полька Адольфова і мовы польскай Кшэмэнёва. Дырэктор гімназіі быў Радаслаў Астроўскі.

У гімназіі пазнала я многа мілых дзевачак, большасць з іх былі праваслаўныя. Сядзела я ў аднай лаўцы праз усю гімназію з Галіяй Швэдзай і з ёй найбольш прыязнілася. Сябравала таксама з Галіяй Міхалевіч, дачкой лаціністы, Раяй Падабед, Нінай Прахаровіч, Кірай Гаўрыловіч, Ганнай Карпюк і Шурай Жыткевіч. З хлапцоў асталіся найбольш у памяці Сьвецік Коўш, Вася Грузд, Кастько Касяк, Шавель Валодзя. (Апошнія трох жывуць ужо). Грузд кінуў быў гімназію і пайшоў у Савецкі Саюз, дзе прарабаў бяз весткі. Кастько Касяк, як кажуць, паслья вайны павесілі ў Вялікіи, а Шавель у часе вайны загінуў. Касяк быў найлепшы і найздальнейшы вучань ў нашай клясе. Шавель адзін з найінтэлігэнтнейшых хлапцоў.

Брат мой толькі адзін год вучыўся. Яму ня везла ў вучобе і астаўся на другі год у гэтай самай клясе. Таму гімназію пакінуў. Таксама толькі адзін год у ей вучыўся мой брат стрычечны Чэсіс Мядзэлка і Герэк, а таксама Чэсіс Васілевіч з нашага Будслава. (Чэсіс Васілевіч таксама ня жыве ўжо. У 1939 годзе, як толькі прыйшлі ў Будслаў першыя савецкія жаўнеры, яго забралі і сълед па ім загінуў. Ніхто аб ім больш не пачуў. А быў ён вялікім начальнікам пры панскай Польшчы, быў начальнікам пажарнай аховы.)

Утрыманье мела я ў інтарнаце, а віратку давалі мне Быдзькі па сваіх дочках Люні і Ірцы, якія таксама вучыліся ў нашай гімназіі, толькі ў старэйшых клясах. Я іх вельмі любіла і люблю да сёньняшняга дня. У іх быў брат Чэсік, таксама вучань нашай гімназіі.

Мела я добрыя сяброўкі і ў малодшых клясах. Прыйязнілася я з Людкай Жамойцінай з пад Ліды. Зь ёй паслья доўгіх гадоў нябачаньня спаткалася ў Варшаве і цяпер бачуся вельмі часта. Амаль кожны дзень да сябе звоні і дзелімся кожнай добрай ці кепскай весткай, кожным перажываньнем. Няма ў нас таямніц ніякіх.

Гімназія нашая мела сваю духавую аркестру. Часта восеньню і вясною хадзілі мы ўсёй школай за горад на прагулку. Маршыравалі тады пад звуки аркестры, а я гэта так любіла. Часта былі ў гімназіі вечарыны і часта ладзілі пастаноўкі або канцэрты. Тады яшчэ не найгоршы быў мой голас і я магла съпявцаў у хоры Рыгора Шырмы. Любіла я танцавацца і часта выступала на сцене.

Калі была я ў штойскай клясе, ачараваў мяне новы вучань з Клецкай гімназіі, Слава Арэнъ. Быў ён сынам настаўніка сваёй гімназіі і прыбыў у нашую паслья ѿ зылікідаваньня. Высокі, сінявокі хлапец ад першага ўзгляду заўладаў май сэрцам. Помню добра той дзень, калі яго першы раз спаткала. Спацыравала я ў часе паўзы са сваёй Галіяй па доўгім калідоры, а ён з нейкім хлопцам таксама па ім прахаджваўся. Мінаючы і гляніўшы на яго, здавалася мне, што дзесь яго бачыла, і я аглянулася. Аглянуўся і ён. І так пачалі мы на кожнай паўзе агліядзца. Быў ён тады ў сёмыя клясы. З нецярпівасцю пачала я чакаць суботы, спадзяючыся пазнаёміцца з ім на вечарыне. І так сталася. Увесе вечар толькі з ім танцавала і мно-га чаго пра яго даведалася. Паслья разам зь ім съпявала ў хоры. Пачалі мы спатыкацца. Помню маю радасць, якую прынёс яго першы ліст Калядамі. Вясною не маглі ўжо аднаго дня жыць, калі ня бачыліся. Калі ў траўні выїжджаў ён на дні да хаты, мы кожны дзень спатыкаліся і паўтаралі: "Тры дні, як можна жыць трох дні, ня бачуцьсѧ. Ці вытыраме мы?" Сълёзы ў баіх былі ў вачах, калі на гэтыя трох дні раставаліся. Нажаль, я было гэта растанье на трох дні толькі, а на цэлае жыцьцё нашае. Паехаў Слава і больш не вярнуўся. Яго дома арыштавалі і вывезуль ў Баранавіцкую турму.

Што я перажыла вясной гэтай, апісаць нельга. Плакала, плакала і съвету Божага ня бачыла. Праз Славу і мяне хацелі з гімназіі выгнаць. Дайшло-б да гэтага, каб ня выступіў у маеі абароне ксёндз Адам Станкевіч. Ён мяне абараніў. Усёжтакі я выехаць з Вільні мусіла, не дачакаўшы канца школьнага году.

Будучы ў Валожыне, атрымала я з турмы ліст ад Славы. Магла і сама да яго напісаць. Восеньню пасъля паўгадовага заключэння Славу выпусцілі. Якая была гэта для мяне радасць. Ня мог аднак прыехаць у Вільню, трэба было яму кожны дзень у паліцыі мальдавацца. Пачалі часта перапісвацца. Тады я падумала, што ён, знаходзячыся на волі, мае другую дзяяўчыну і пачала іграць яму на нэрвах. Удавала, што мне без яго весела і зусім аб ім ня дбаю. Калядамі атрымала ад яго ліст пажагнальны. Пісаў: "Ад мяне доўга ня будзеш месьц весткі, нічога кепскага ня думай, я пра цябе помніць буду і паміраць буду толькі з думкай аб табе..."

Больш ніякай весткі ад яго не атрымала. Напісаў толькі да мяне яго бацька, просьбы паведаміць яго, калі-б атрымала ад Славы вестку.

Аказалася, ён перайшоў быў Савецкую мяжу, а там саслалі яго на Сібір, дзе памёр.

Большасць вучняў нашай гімназіі паходзілі з вёскі і былі бедныя. Некаторыя вучні былі кепска апранутыя, а тыя, якім не хапіла мейсца ў інтэрнаце, жылі дзесь далёка ад горада, наймаючы куток у якогась гаспадара, вучыліся пры карасіннай лямпе — галадалі.

Успомніць хачу тут пра сьвяткаванье 25 Сакавіка, гадавіны абвешчаныя незалежнасці Беларусі. Дзень гэтых быў для нас вялікім съвятам. Перад абедам ішлі на малебен у касцёл і цэркву, а пасъля ў гімназію, дзе частавалі вучняў кавай і панчакамі. Кожны з нас меў прышпіляную лентачку з бел-чырвона-белым колярам. Вечарам адбывалася ўрачыстая акадэмія, на якой прамаўляла многа асоб і былі чытаныя тэлеграмы ад арганізаціяў розных народаў. У другой частцы акадэміі быў канцэрт. Цяжка апісаць настрой, які перапаўняў тады сэрцы кожнага шырага беларуса.

Заўсёды было мне вельмі цяжка, калі прыбліжалася якое-небудзь гадавое съвята, і маглі вучні ехаць на тыдзен ці два да хаты. Усе тады вельмі цешыліся, бо ехалі да бацькоў, у сваю родную хату, а я адна хадзіла сумная. Мне не было да каго ехаць. Фактычна заўсёды я выяжджала да дзядзькоў, але ведала, што мяне там не чакаюць, што для іх буду лішній. Ездзіла я так і ў Будславу да цёткі Гэлькі, дзе спатыкалася з брацікам Франкам, і ў Глыбоке да цёткі Анелі, і ў Шаркаўшчыну да дзядзькі Вінцуся, у якога пасъля съмерці бацькоў была Гэльца, і ў Лунінец, да дзядзі Томы, дзе знаходзілася сястра Вера. Вельмі цяжка было мне раставацца са сваімі сёстрамі і братамі. Франак жыў у Будславе, у дзядзькі

Адольфа. Яго я вельмі любіла, хіба так, як кахае матка роднага сына. Прыяжджаючы ў Буду, праз увесь дзень была зь ім разам — ён прыходзіў да цёткі Гэлькі. Калі ён вечарам пайшоў быў да хаты, праз некалькі хвілін бегла я за ім і, знайшоўшы яго съпячага ў ложку, садзілася каля яго і доўга яшчэ на яго глядзела.

Цёця Гэлька мела трох сыноў старэйшых ад мяне і даволі вялікую хату. Вось у гэтай хате, калі я прыяжджаля, зъбіралася моладзь мястэчка. Прыйходзіла двух Чантарыцкіх, Мэцька і Гэнюсь, Чэсь Васілевіч, Болюсь Пляшкун і іншыя. З дзяяўчат прыйходзіла Валя Катковіч — мая сястра, стрыечная, Анерлька Сымгельская, Янка Хацяновіч, Зося Сымгельская і Зося Грузд, Франя Грышкевіч, Маня Лупіновіч і т.д. Сабраўшыся, съпявалі мы беларускія песні, гулялі ў розныя гульні, як тэлефон, калі зъбіралі фанты, танцавалі. Кіраваў намі Мецька Чантарыцкі. Перад Новым Годам усей грамадой ішлі "завальваць". Так завальвалі бярвеннямі чым папала чыесь дзъверы, што рана не маглі выйсці з хаты. Такі быў у нашым мястэчку звычай. Таксама зъмянялі шыльду пры розных крамах і ўстановах. Дзе была пекарня, там павесілі шыльду мясной крамы, замест почты павесілі шыльду рэстаўрацыі і г.д. Бываў разам з намі і прафэсар нашай гімназіі Вінцэнты Грышкевіч.

Калі я ад'яжджаля ў Вільню, ўсё гэта таварыства мяне праводзіла на станцыю.

У 1934 годзе я здала "матуру". Паўсталі пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Хачу яшчэ сказаць, што апрача вышэй памянутых настаўнікаў, у нашай гімназіі выкладалі: Луцкевіч, браты Ільшэвічы, Вінцэнты Грышкевіч, Шчасны, Барысаглебскі, Барыс Кіта, Александравічова, Касінськая, і маладыя немкі, якіх прозвішча забыла. Ах, яшчэ паляк Глухоўскі, Заморны, Шнаркевіч, Анцукевіч.

Я вельмі любіла сваю родную мову. Было мне цяжка, калі чула, што называюць яе простай ці мужыцкай. Перажывала, калі бачыла, што некаторыя мае сяброўкі па клясе ў публічных мейсцах паніжаюць голас, або пачынаюць гутарыць па-польску, саромеючыся мовы беларускай. Я наадварот, знайшоўшыся сярод таўпы людзей, павышала голас, каб усе чулі маю беларускую мову. Мне здавалася, што прыгажэйшай і мілейшай няма на цэлым съвеце. У нашым мястэчку шмат было съведамых і шчырых беларусоў. І ня толькі тыя, якія вучыліся ў Беларускай гімназіі, але таксама вучні школ польскіх, як Чантарыцкія, Краўчонкі, Ханяўка, Тамаш Грышкевіч, Будзькі. Мядзёлкі былі вучнямі гімназіі беларускай. Мы любілі беларускія песні і

толькі такія съпявалі. Вечарыны зачыналі ад "Лявоніхі". Съпявалі на чатыры галасы. Летам выходзілі ў жыту і там заводзілі. А трэба сказаць, што ў Будславе было многа польскага войска і кругом чуваць было і польскую мову. Шмат дзяяўчат вышла за вайсковых замуж. Усё-ж такі не забывалі і яны сваёй мовы.

Наш Будсладу называлі сталіцай Беларусі. Можа і слушна. Тут была арганізавана пасъля вайны Беларускія гімназіі. З Будслава паходзілі шчырыя патрыёты Беларусі, як Эдвард Быдзька, Юзэф Гапановіч, Вінцэнты Грышкевіч і т.д. З Будслава паходзіць пляміннік Будзькі, а знаны цяпер пісьменнік Эўгеніуш Паўкшта. Будсладу называлі малым Парыжам, бо мода прыйходзіла з Захаду раней у наша мястэчка, як у вялікі горад. У Будславе быў дзяве духавыя аркестры: вайсковая і стражакская. Будсладская людзі праславіліся і ў Амэрыцы. Іх спаткаць можна ў цэлым съвеце.

З Будслава паходзіць і мая сястра, стрыечная, Паўліна Мядзёлка. Часта можна было ўбачыць у Будславе беларускую п'есу на сцэне, іграную аматарамі-артыстамі.

На універсытэце

Прыехала я ў Вільню з Будслава ў аднай выщертай сукенцы, стоптаных туфлях і з 2 залатоўкамі ў руках. Затрымалася ў стрыечнага брата Вітольда Галавача, які жыў разам з Чэсям Ханяўкам. Займалі яны два пакоі. Пасъля некалькіх дзён перайшла да Уладзі Катковіча — стрыечнага брата таты. Абедала я пераважна ў сваіх сябровак, якія, знаючы маё цяжкае матэрыяльнае становішча, да сябе запрашалі. Найбольш у тым часе памагала мне абедамі Раія Падабед.

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрымаль стыпэндыю, танныя абеды...

Запісалася на ўніверсытэт на клясычную філалёгію, бо вельмі любіла лацінскую мову. Пытаньне, што рабіць далей. Пра якую-небудзь працу ня можна было марыць з "матурай" беларускай гімназіі. Пастанавіла пастаніць на універсытэт, дзе, маючы добрыя поспехі ў вучобе, можна было атрым

патаемна, бо мог падабацца. Быў прыстойны, мудры, але і ганаровы.

Дэяліліся мы ўсе на два абрэзы — правіцу і лявіцу. У часе выбараў чуць да бойкі няраз даходзіла. Адныя хацелі правесцьці сваіх кандыдатаў у ўрад Саюзу, а другія сваіх.

Слаўныя былі нашыя канцэрты ў перапоўненай універсітэцкай залі. Часта на гэтых канцэртах выступаў і Забэйда Суміцкі, які прыяжджаў аж з Прагі. Ладзілі таксама экспурсіі. Памятнай асталася экспурсія ў Трокі разам з украінцамі. Прыймемы былі балі трох студэнцкіх саюзаў — беларускага, украінскага і літоўскага. Заўсёды вельмі ўрачыста абыходзілі 25 Сакавіка — дзень абвешчання незалежнасці Беларусі. Летам ладзілі зылёты. Я была на зылёце ў Наваградчыне і над Нарачай. Быў яшчэ зылёт студэнтаў у Белавежы але, без мяне.

Большасць наших студэнтаў ня курила і ня піло водкі. На вечарынах сіпявалі і танцевалі побач модных танцаў народныя, абавязкова "Ляўоніху".

Сённяня многіх з сяброў няма між жывымі. У часе вайны немцы застрэлілі Адася Даюкевіча, папуллярнага сярод нас студэнта. Згінуў дзесят Валодзя Шавель. Памёр на чужыне ў Амэрыцы Стась Грынкевіч і Віктар Войтэнка. Многія страцілі жыцьцё і здароўе ў турме савецкай і на Сібіры. Рассыпалася нашая сямейка па ўсім сьвеце.

Найбольшая частка апынулася ў Амэрыцы, часць знаходзіцца ў Аўстраліі, некаторыя прафыльваюць у Англіі і Францыі.

У 1939 годзе я здала ўсе экзамены і начала была зьбіраць матэрыялы да працы магістэрской. Лета 1939 году правяла я ў маёнтку на Віленшчыне, у якім вучыла дзяцей багатых людзей з Гдыні. Пробыўши ў гэтым маёнтку больш месяца, паехала з вучаніцамі сваімі ў Варшаву. Першы раз тады ў жыцьці сваім пабачыла я сталіцу Польшчы. Зрабіла на мяне вельмі вялікае ўражанье. Можа тады, што затрымаліся мы ў багатай сям'і прафэсара палітэхнікі. З Варшавы паехалі мы ў Гдыню. Мела я там быць два тыдні, а была толькі адзін дзень. Ноччу разбудзіў нас бацька вучаніц, абавязчы, што началася вайна. Пасыпешна началі ўсе уставаць і пакаваць рэчы. Паехалі напазад у Варшаву. Інакш цяпер выглядаў горад. Панавала паніка. Перад крамамі стаялі людзі ў чарзе — рабілі запа-

сы харчоў. Бацька маіх вучаніц прапанаваў мне ехаць зь ім у Венгрию, але я не згадзілася і паехала ў Вільню, а адтуль у родны Будслаў. Пры мне прыйшла сюды Чырвоная Армія і ўстанавілася савецкая ўлада.

Праца ў школе

Пачала я працаваць у будслаўскай школе. Са мной разам была настаўніцай Людзі і Ірка Будзькі, а таксама муж Іры. Вучыць началі па-беларуску. Выкладала я беларускую і нямецкую мову. Нарэшце вярнулася ў сваю родную хату і сабрала сям'ю сваю ў адно мейсца. Прыехаў Пётрусь з Латвіі, вярнулася з Лунінца Вера, прыбыла Гэльця і Франак.

Вялікім ударам для нас у гады савецкай улады быў вываз дзядзькі Адольфа, брата таты, з сям'ёй у Казахстан. Многа людзей няянных вывозілі ў Казахстан ці далёкі Сібір тады. А вывазы гэтыя былі страшней похавінаў. Адрывалі людзей ад родных хат, ад роднага мястэчка і блізкіх сэрцу. Плакалі тыя, каторых вывозілі, і плакалі тыя, якія аставаліся. Страцілі спакой людзі. Ніхто ня быў пэўны заўтрашняга дня. Найменышы шэлест за акном ці дзівярыма выводзіў з раўнавагі. Забралі Лёньку — сына цёткі Гэлькі. Што некалькі дзён каюгос з забіралі. Ніхто ня ведаў, за што. Людзі пачалі чакаць зымены.

У школе працавала я шыра. Усе свае маладыя сілы пасяячала вучням. Спачатку жыла пры школе. Назначылі былі мяне дырэкторам школы і завучам. Выбраў дэпутатам у сельсавет. Мусіла хадзіць па вёсках і аб'ясняць канстытуцыю СССР, намаўляць людзей працы пры будове аэрадрома, прымаць удзел у розных сходах. Ніхто ня ведае, што я тады адчынвала і з якой ахвотай усё гэта работала. Трэба было. Ня было іншага выйсця. Знайшла я час зарганізаваць танцавальны гурток пры школе. Мае вучні здабывалі першую нагароду на абласных алімпіядах. Танцавалі Ляўоніху, Юрачку, Кадрыль, Гапака. Прыйзінілася я з Людзі. З ёй праводзіла кожную вольную хвіліну і тады пазнала я, якая гэта вартасная і мудрая жанчына. Чуліся мы з сабою добра, і гутаркам ня было канца.

Прыйшоў 1941 год. Як гром зь яснага неба, пачули вестку пра новую вайну.

(Працяг будзе)

З выдавецкай нівы.

Канстанцін Мерляк: "дзейнасць Кастуся Мерляка на эміграцыі". 1992 г., Нью-Ёрк.

Гэта — мэмуары, напісаныя ад імя другой асобы, якія можна назваць "Даведнік пра жыцьцё беларускай эміграцыі", бо-ж можна пазайздросціць спадару Кастусю Мерляку. Не кажу "Канстанцін", бо-ж гэта рускісм, які сабраў гэтулькі фактычнага матар'ялу ня толькі пра сваю дзейнасць, а пра дзейнасць "крыўічоў" і "зарубежнікаў", Абрамчыка і Астроўскага, шырокая насытленна бязглуздая баракьба сьеветароў Андрэя і Мікалаем не за душы прыхаджанаў, а за свае "Я" і тытулы...

Цікавы дээктывы разьдзел "Конрад Мацкевіч". Неспадзейкай для шмат каго зьявіща журналістычнай дзейнасць К.Мерляка, бо-ж мог падумаць, што К.Мацкевіч, Аргентынскі, К.Мароз, К.Мельнік, А.Гурда, Д.Маяк, К.М., К.Ц. Присутны — гэта Кастусь Мерляк. Адным словам, цікавая і вельмі карысная, сваечасовая кніга. Маецца шмат фатографій. Выдатны партрэт К. Мерляка работы мастака Сымона Геруся. Тэхнічна выдадзена беззаганна. Праніклівая "Прадмова" Васіля Шчэцкі.

Ганаровыя сябры "Бацькаўшчыны".

Як даведваемся з ліста Старшыні арганізацыі "Бацькаўшчына" спадара Аўгена Лецка, першым ганаровым сябрам "Бацькаўшчыны" стаў гісторык, аўтар кнігі "Старажытная Беларусь" Мікола Ермаловіч; другім — кіраўнік згуртавання вайскоўцаў у Казахстане падпалкоўнік Станіслаў Суднік; трэцім — Браніслаў Даніловіч, а чацвертым — Антон Даніловіч, паэт Янка Золак, пра якога сп. Лецка піша: Шчыры і ахварыны син Бацькаўшчыны, нашчадак мужных Слуцкіх паўстанцаў... Імянны мэдаль уручым яму на форуме Беларусь Святу".

Мэдаль Янка Золак атрымаў, а ганаровую інцыяцыю (пасьвячэнне) выканаў, па просьбe сп. Аўгена Лецка, заступнік Старшыні Беларускага Камітэту Міхась Бахар. Інцыяцыя адбылася ў Царкве імя Св. Еўфрасініі Полацкай 29 лістапада 1992 г., у дзень адзначэння Слуцкага збройнага Чыну, пасля жалобнай Паніхіды па ўсіх сынах і дочак Беларусі, што аддалі сваё жыцьцё за Бацькаўшчыну.

Спадар Міхась Бахар працытаў увесь ліст сп. Аўгена Лецка, прамовіў ўёпляя слова да юбіляра (Янку Золаку 1-га лістапада 1992 г. споўнілася 80 гадоў), апаясаў яго Слуцкім поясам, спэцыяльна прысланы сп. Аўгенам Лецка. Святар Мячыслаў Брынкевіч прывітаў Янку Золака і папрасіў хор праспіваць "Многія лета".

Дзесяты зъезд.

Дзесяты зъезд ВК-ту Фэдэральнай Рады Беларускіх арганізацыяў у Аўстраліі адбыўся ў дніх 19-21 студзеня 1993 г. у Мельбурне, штат Вікторыя.

У аўторак, 19 студзеня 1993 г., а 10 гадзіне раніцы ў Беларускім Грамадзкім Цэнтры сталі зъбірацца дэлегаты з усіх куткоў Аўстраліі з мэтай — расказаць пра сваю праробленую працу за два гады.

Усяго разам належыць да Фэдэральнай Рады 9 арганізацыяў ня толькі палітычных, але і рэлігійных, якія стаяць на плятформе Акту 25-га Сакавіка 1918 г.

Высокапаважаныя айцы Міхаіл і а. Аляксандар Грыцук, прапяяўшы "Ва Ярдані" і "Отчэ наш", благаславілі нарады Зъезду.

Адчыніў Зъезд старшыня ўступаючай Управы сп. А.Грушам, прывітаўшы гасціці дэлегатаў, якіх сабралася досьць вялікая колькасць, і папрасіў прысутных, каб выбраў мандатную камісію, што было і зроблены а. А. Грыцуком і У. Шнекам. Пасыля прыняцца кворуму старшыня ўступаючай Управы папрасіў выбраць старшыню прэзыдыйому Зъезду і сакратара. На старшыню быў выбраны сп. У. Сідлярэвіч, а на сакратара Паўла Гуз.

Падзякаваўшы за давер, сп. У. Сідлярэвіч працытаў парадак дня, які быў прыняты. Сакратар П. Гуз працытаў пратакол 9-га Зъезду, які адбыўся два гады назад у Адалайдзе. Пратакол прынялі, падзякаваўшы П. Гузу за так добра апрацаваны пратакол.

Старшыня ВК-ту сп. Груша злажыў двухгадовую справа здзяйнасці ВК-ту, за што дэлегаты яму падзякавалі. Пасыля сакратар П. Гуз даў сваю А. Грушам падчыркнуў вельмі важную рэч — гэта зборка грошай на Чарнобыльскую катастрофу, ад якой пацярпелі нашыя суродзічы на Бацькаўшчыне. Сказаўшы, што мы прышлі з добрымі вынікамі, сабраўшы болей за 37,000 дал., быў куплены мэдальцына, якую ён завёў у Гомельскую Абласць Большніцу, за што дасталі вялікую

падзяку ад нашых суайчыннікаў. Зазначыўшы, што і зараз праводзім гэтак цяжкую працу, скратар дзякаваў нашым зборшыкам па штатах: У Сыднею сп.рам М. Зую, М. Ціхану, Плахоцкаму, М. Лужынскаму, у Мельбурне сп.рам П. Гузу, Ул. Сідлярэвічу, А. Грушу і Надзі Грушу, ды гуртку

"Каліна", сп.ні Тамары Барысановіч; у Перце "Беларускаму Аб'яднанню" і сп. М. Раецкаму; у Адалайдзе, БАПШарке а. Міхайлу Бурносу і Беларускаму Аб'яднанню. "Было багата перашкодаў, але ўсё перамаглі і справа даведзеная да канца".

Сп. У. Сідлярэвіч, скарбнік як Фэд. Рады так і Чарнобыльскага Фонду, даў вельмі дзтадёвую фінансавую справа здзяйнасці, за што яму асабіста Рэй. Камісія вынясла абслюторум. Пасыля ВК-ту стала дзін па другім даты нарады свае справа здзяйнасці, дэлегаты аб дзейнасці іхных арганізацыяў.

На заканчэнні Р. Камісіі вынясла абслюторум як ВК-ту, таксама і ўсім арганізацыям, якія згуртованыя ў Фэд. Радзе.

Падумаваўшы ўсё пройдзенае, прышлі да выбараў новай Управы Фэд. Рады з кадэнцыяй на два наступныя годы. Усе дэлегаты Зъезду сталі прасіць: аставіць тую самую Управу на наступны тэрмін. І так, наступны склад Управы ВК-ту ёсьць: В. пав. сп.-ры А. Грушам — старшыня, Паўла Гуз — сакратар, Ул. Сідлярэвіч — скарбнік. На Рэй. Камісію, так як сябра Янка Рольсан хворы і не можа выконваць сваіх абавязкаў, дабралі сп.-ню Надзю Грушу.

Пасыля сп. П. Гуз працытаў праект Рэзалюцыі, які ён апрацаваў для прадяўлення на Зъездзе. Было прадыскутавана пункт па пункце, і такім чынам, даручана сп. У. Сідлярэвічу пераглядзяць. На другі дзень у вельмі прыгожым парку калія рэзэрвара пад Баларат наладзілі пікнік з удзелам беларускага грамадзтва Мельбурна. Пад беларускую музыку з касцёлу нашых аматарскіх плюноў і плюнёў гучэлі цэлы дзень беларуская музыка і песні. Рэзалюцыю

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

яшчэ раз прадыстравалі і прынялі канчаткова.

І так, на трэці дзень усе сталі разъвітваца да разъяджаца з надзеяй, што ў гэтых наступных гадох яшчэ больш прыложымся да дапамогі нашым суродзічам на Бацькаўшчыне. Вось для прыкладу гурток "Каліна", які дзейнічае пры БАПЦаркве ў Мельбурнe, пры канцы 1992 году, маладая нашыя дзяўчата далі добры прыклад старыйшым. Моўляў, яны дбаюць пра радзіму сваіх бацькоў: зрабілі вечарыну, прысьвяцілі Чарнобыльскай катастрофе, і другія імпрэзы. Сабралі больш як 2,000 дал. і перадалі ў Чарнобыльскі Фонд, за што ім належыцца вялікая

падзяка, а асабліва іхнаму кіраўніцтву: сп-ні Тамary Басарыновіч, Ірэне Кулакоўскай, Веры Кулакоўскай. Усім ім жадаем найлепшага здароўя і памынсаныці ў працы на грамадзкай ніве на карысць нашай шматпакутнай Бацькаўшчыны Беларусі.

А іхным бацькам — беларускае дзякую, што выхавалі добра дзяцей, адданых дочак свайго народу! Шчасці ім Божа!

Жыве Беларусь!
Паўлюк Дуброўскі
Мельбурн 2. 2. 1993 г.

Ліст у Рэдакцыю.

18 кастрычніка 1993 г.

Шаноўныя суродзічы!

Дазвольце сардэчна прывітаць Вас ад імя студэнцкае грамады Беларускага Дзяржаўнага Універсітэту. У гэты лёсавызначальны для беларускае гаспадарствасці час акурат студэнцтва становіць тую сілу, якая можа супрацьстаць варожым беларускасці дзейнікам на ўзроўні інтэлектуальным, г. зн. тварыць духовы супраціў маскаліванью і палянізацыі беларускага народу. Было-б відавочным нацягненнем сцвярджаць, што ўсё менскае беларускае студэнцтва станоўка стаіць на дарозе практычнага і тэарэтичнага ўмацаванья беларускай гаспадарствавасці. Адылі мы, ня гледзячы на ўсё, можам гаварыць аб існаваныні съведамага студэнцкага актыву, зарганізаваному ў арганізацыі "Задзіночанне беларускіх студэнтаў", друкаваным органам якога зьяўляецца газета "Студэнцкая думка".

Арганізацыя мае на мэце съведаміць у беларушчыне нашае студэнцтва, карыстаючыся найрэзьнейшымі сродкамі, у tym ліку прац ладжанье агульнабеларускіх канфэрэнцыяў па студэнцкіх пытаннях, арганізацыю вы сэмінараў, выданьнем адмысловае літаратуры, перадусім тэрміналягічных слоўнікаў.

У сваёй працы па адраджэнні беларускага народу ў абысці духоўным, нашая арганізацыя адчувае пэўную нястачы, выклікану наўперед панаўнінем цягам даўгіх гадоў на Беларусі маскоўскага акупацыйнага таталітарнага рэжыму. Дзеля гэтага мы мусім зварачвацца да нашых шаноўных суродзічаў з вялікай просьбай: ці не маглі-бы паспрыяць зьлікі даванью гэтай ненармальнай сітуацыі, якая склалася на нашай Бацькаўшчыне зь беларускай кнігай. Рэч у tym, што гэта дасоль адчуваеца ладная нястача із сапраўды беларускай кнігай, прычым чиста на бытую ў выданьні нашай эміграцыі, гэным часам як беларускае студэнцтва прагне сапраўды беларускага чытаць. Арганізацыя "Задзіночанне беларускіх студэнтаў" была-б надзвычай удзячнай ўсім вернікам царквы сьв. Эўфрасінні Полацкай, калі-б яны адгукнуліся і з хрысціянскай дабрачыннасцю даслалі на адры нашага рэпрэзэнтанта В. Булагакава што-колечы з твораў Арсеньевай, Ул. Глыбіннага, А. Калубовіча, І. Касяка, М. Лапіцкага, Л. Галіка і інш.

Наперад удзячны В. Булагакаў.

"Беларуская Думка" выдаецца коштам ахвярадаўцаў людзей добрай волі.

Злажы і ты сваю ахвару!

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА**Да сябровак і сяброў беларусаў, пражываючых за межамі Беларусі**

Час хутка прайшоў для ўсіх нас, рассыяных па розных краінах, або кантынентах сьвету. Асеўшы у чужой краіне, мы ўзгадавалі новае пакаленіне беларусаў, грамадзян краіны нашага прабывання.

У канцы чэрвеня, 1994 году, прыпадаюць 50-я ўгодкі нашага "ЭКСОДУС" у малавядомых для нас краінах Захаду. Масавы выезд быў прыпадковы. Лудзі пакідалі найбольшы свой скарб гэта родную зямлю, родную хату, родзічу і г.д.

Пасля 50-ці гадах чалавек сабе ўяўляе, як усё гэта сталася, скуль была энэргія, стойкасць, каб рушыць на Захад пехатой, або пры помочы прымітыўнага транспарту, не ўляўляючы сабе, што чакае яго заўтра. Усе мы мелі адзін страх, каб зноў не папасці ў кіпцюры сталінскіх забойцаў.

Нашае адступленне нельга назваць хаэтычным, незарганізаваным, хоць часам людзі губляліся ў дарозе, а некаторым не ўдалося дабрацца на заход. Адступілі мы на заход з тагачасным урадам Беларускай Цэнтральнай Рады, аддзеламі Беларускай Краёвой Абароны, паліцыі і другімі

арганізацыямі, каб там, на чужыне, прадаўжаць барацьбу за сувэрэнную Беларусь.

Дарагі Суродзічы! Пастарайцеся прысьвяціць хвіліну ўвагі гэтай падзеі, прыпомніць мінулае і выказаць свае прапановы, як урачыста ўшанаваць гэтыя 50-я ўгодкі нашага выезду з Беларусі. Я прапаную наладзіць акадэміі ў форме банкетаў па большых асяродках, на якіх прысутныя змаглі-б выказацца на тэму данай гадавіны.

Пяцьдзесяц гадоў, гэта ладны адзінок нашага жыцця. За ўсё гэтыя пройдзеныя гады мала асталося сёньня пры жыцці ідэйных твароў беларускага нацыянальнага жыцця пад час акупацыі Беларусі ў 1939-1944 гады наезнікамі з усходу і заходу.

Трэба съмела і адкрыта сказаць, што ў часе вайны мы рабілі беларускую справу і ратавалі свой народ, як ад карычнявага, так і чырвонага фашизму.

Спадзяюся, што беларуская эміграцыя належна падтрымае маю прапанову.

Віталі Цярпіцкі

ХРОНІКА

ЧЫКАГО:

У нядзелу 7 лістапада 1993 г. Беларуская Праваслаўная Царква імя сьв. Юрыя ў Чыкаго сіятавала 35-ці гадовы юбілей свайго заіснаванья. Урачыстую Святыню Літургію і малебен з сомнем духовенства адслужыў Яго Прэзасвяшчэнства Якавос, Япіскап Грэцкага Дыяцэзіі ў Чыкаго. У канцы Святое Літургіі настаяцель прыходу а. Якуб быў рукапаложаны япіскапам Яковасам у сан архімандрита. Прыгожыя павучальныя і натхняючыя слова япіскапа Яковаса запалі ў сэрцы кожнага прысутнага. Прыгожа пяяў хор пад кіраўніцтвам айца Міраслава Куліка.

У залі Грамадзка-Культурнага Цэнтра пры сэрбскай царкве адбыўся величавы банкет. Сакратар прыходу Мікалай Латушкін прывітаў прысутных і прадставіў прыехаўших гасцей: айца Юрыя Латушка — настаяцеля Петра-Паўлаўскага сабору ў Менску, Сяргея Мартынава — беларускага консула ў Вашынгтоне і яго супрацоўнікаў і іншых гасцей. Сп. Міхась Каленік прачытаў прысланыя пісьмовыя прывітаныні. У мастацкай частцы выступаў з багатай праграмай ансамбль з Менску — "Сябры" пад кіраўніцтвам Анатоля Ярмоленкі.

Належыцца шчырая падзяка сябрам царкоўнага камітэту і яго старшыні Аляксандру Шышко за так добра наладжаную юбілейную урачыстасць.

Прывітальная прамова сакратара Беларускага Кангрэсавага Камітэту Амерыкі і сакратара прыходу Беларускай праваслаўнай царквы імя сьв. Еўфрасінні Полацкай ў Саўт Рывэр, Н. Дж. сп. Міхася Сенкі:

Вашае Высокапрэзасвяшчэнства Япіскап Яковас, айцец архімандрит Якуб, дастаныя айцы госці, прыхажане Праваслаўнай Царквы імя сьв. Юрыя, спадары і спадарыні!

Ад імя Беларускага Кангрэсавага Камітэту Амерыкі, ад імя саўтрывэрской Свята-Еўфрасіннеўскай Беларускай Праваслаўнай Царквы, яе настаяцеля айца Міхаслава Брынкевіча, ад адміністратора беларускіх прыходаў айца протопрап. Святаслава Каўша ўшыра вітаю Вас з 35-мі ўгодкамі заіснаванья Беларускай Праваслаўнай Царквы імя сьв. Юрыя ў Чыкаго!

Праваслаўная царква на нашай Бацькаўшчыне — Беларусь ўжо адсвятавала аднатацічны юбілей, але, бяручы пад увагу нашыя эміграцыйныя ўмоўы — 35 гадоў, гэта ўжо для нас даволі вялікі адзінок часу. У большасці, як у Вашым так і ў нашым прыходзе, людзі, якія былі закладчыкамі парадкі, адбылі ў жыццё вечнае, пакінуўшы нам свае запаветы адданасці, самаахвярнасці і любові да свае праваслаўнае беларуское царквы.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

Бо нікто-ж іншы, як толькі родная маці найлепш чуе голас свайго дзіцяці. Так і для нас, нашая Беларуская Праваслаўная Царква зъяўляеца тою доброю маткаю, якая накіроўвае нас на шлях сумленнага хрысьціянскага жыцьця і служэнья Богу і Бацькаўшчыне. Яна гуртуюе і аб ядноўвае нас, каб мы не расцерушыліся ў моры чужынца.

Пройдзены 35-ці гадовы шлях Вашай паraphвій съведчыць аб яе жывучасці, аб яе патрэбнасці існавання і служэнья на далей Богу і людзям. Я веру, што Вашая паraphвія наладзіць яшчэ не адзін съяткавальны юбілей. Нашая паraphвія стаяць на чистым крынічным грунце і, будучы пад так высокай апекай, як Уселенскага Канстантынопальскага Патрыярха, наше царкоўнае жыцьцё ідзе нармальнym хрысьціянскім шляхам, а нашая съятары, у праваслаўным съвеце, карыстаюца павагай і пашанай.

Гэтая нашая лучнасць з Патрыяршым Прастолам дае надзею праваслаўным беларусам на Бацькаўшчыне, што цягам часу, калі на Беларусі ўстановізуецца жыцьцё, дык Беларусь будзе мець свайго самастойнага беларускага праваслаўнага мітрапаліта, а не як цяпер — беларускі Экзарх Рускае Праваслаўнае Царквы.

Я асабіста цешуся, што маю гонар прысутнічаць на так дастойным съяткаваныні юбілею Вашае паraphві. Божа! Пашлі нам сілу, здароўе і вытрываласць у нашай далейшай працы на карысць Беларускай Праваслаўнай Царквы і Беларускага Народу!

Аставайцесь з Богам! Жыве Беларусь!

РЫЧМОНД ГІЛ, НЬЮ ЁРК:

У суботу 11 сінегання 1993 г., у Беларускай Праваслаўнай Царкве імя св. Кірылы Тураўскага адбылося рукапалажэнье Майка Эрэта ў сан дзіяканана. Рукапалажыў яго з даручэнням Экзарха Усіленскага Канстантынопальскага Патрыярха на Паўночную Амёрыку Архіяпіскап Яковаса тытулярыны Эмісоскі Япіскап Мікалай.

Урачыстая Святая літургія, якую адслужыў Япіскап Мікалай у саслужэнні шматлікага запрошанага духавенства, абраў рукапалажэнье, пастырская пропаведзь Япіскапа Мікалая і настаяцеля царквы а. Грэгоры О'Кіфа, съпесі хору пад кіраўніцтвам рэгента Сымона Жамойды — паланілі душы вернікаў.

Адразу, пасьля Божае службы, у прыцаркоўнай залі адбыўся бакнет, які адчыніў прывітальным словам старшыня царкоўнае рады сп. Кастусь Мерляк. Спадар Мерляк падзякаў усім гасцям, якія прыехалі, каб разам з паraphвінамі малітоўна злучыцца ў гэты памятны для а. дзіяканана Майка Эрта дзень.

САЎТ РЫВЭР:

10 кастрычніка 1993 г., у залі Беларуска-Амёрыканскага Грамадзкага Цэнтра, адбыўся канцэрт беларускага ансамблю з Менску — "Сябры" пад кіраўніцтвам Анатоля Ярмоленкі. У праграме былі ў бо

ў большасці новая беларускія патрыятычныя песьні. На канцэрце прысутнічалі: міністар замежных спраў Беларусі Пётр Краўчанка, які выступіў з прамовай, характэрizuячай дзейнасць Беларускага Міністэрства Замежных Спраў, і Беларускі Амбасадар пры Аб'яднаных Нацыях Генадзь Бураўкін з жонкай Юльяй.

◆◆◆

17 кастрычніка Беларуская Праваслаўная Царква імя св. Еўфрасінні Полацкай съваткавала Пакроў Найсвяцейшай Уладаркі нашай Багародзіцы. Пасьля ўрачыстай Святой Літургіі, якую адслужыў настаяцель а. Мячыслаў, і малебена з крэсным ходам, адбыўся пікнік. Падчас пікніку ізноў-жа выступіў ансамбль "Сябры" з поўнымі задору і жывасці песьнямі, напісанымі ўдзельнікамі ансамблю кампазытарамі Зымітраком Яўтуховічам і Мікалаем Сацурай на слова беларускіх паэтаў Міхася Кавыля і Леаніда Пранчака.

◆◆◆

21 лістапада быў адзначаны 73-я ўгодкі Слуцкага Паўстаньня. Пасьля Святое Літургіі была адслужана а. Мячыславам Паніхіда па ўсіх паўных у змаганьні за Вольную і Незалежную Беларусь. Ветэранамі быў пакладзены вянок на кургане-памятніку, а ў залі быў аддадзен пашаны ўжо адышоўшы ад нас нашым паraphвінам, быўшым удзельнікам Слуцкага Паўстаньня: Міхасю Васілеўскуму, Міхасю Завістовічу і Івану Наумчыку.

◆◆◆

У суботу 13 лістапада а. Юры Латушка, настаяцель Пятра-Паўлаўскага сабору ў Менску, адслужыў у саўтрыўэрской Беларускай Праваслаўнай Царкве св. Еўфрасінні Полацкай вячэрню, а ў нядзелю 14 ліст. Святую Літургію.

У сінегані 1993 г. у Мастацкай бібліятэцы Ратгэрскага Університета, у Нью Брансвік, Н.Дж., была адчынена выстаўка беларускага мастака жывапісі Віктара Маркаўца. На выстаўцы паказаны малюнкі з сэрыі "Помнікі дойлідства Беларусі". Выстаўка карыстаецца вялікім поспехам, як у беларускіх наведвальнікаў, так і студэнтаў Ратгэрскага Університету.

◆◆◆

23 лістапада 1993 г. баскетбольная юніёрская каманда Беларускага Спартовага Інстытуту з Менску мела гульню з камандай Ратгэрскага Університета, Нью Брансвік, Н.Дж. Было прыемна мясцовым беларусам глядзець за ходам гульні, а пасьля спаткацца з беларускімі юнакамі баскетбалістамі і з іх кіраўнікамі.

Вынік гульні: 92 : 69 у карысць гаспадароў. Вынік ігры напэўна быўчы інакшы, каб не дарожная стомленасць і не дарожныя выпадак, з прычыны якога гульню прышлося пачынаць з спазненнем і без чатырох ігракоў.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

Словы М. Кавыля

Музыка З. Яўтуховіча

Беларускія дзяўчата.

Рухліва, з гумарам

Dm

Я пры- е- ха ў зь Бе-ла- ру- сі, пры- га- жу - на- мі ба-
га- тай. Там ёсьць Зо- сі і А- ле- сі- сі- ня-
во- кі- я дзя- ў- ча- ти. Хто а- дзін раз ix па- ба- чы- ць, бу- дзе
веч- на- за- ка- ха- ны. Я жа- да- ю вам у- да- чы, сін- ё-
ры- ти, дон- ны, пан- ны! Хто а- // -ры- ти, дон- ны, пан- ны!

F G Dm E♭ Cm D7 Gm F Dm
E Gm F Dm Dm Gm F Dm
A Bp A D7 D7 A Az Dm

Вы, фроляйны, сінёрыты,
Мармазэлі, донны, панны...
Я прыймаць буду іспыты
Прыгажосьці беззаганнай.

Прыпей:
Ды скажу вам пад сакрэтам —
Пойдзце зь нічым да хаты:
Прыгажэйшыя на съвеце
Беларускія дзяўчата.

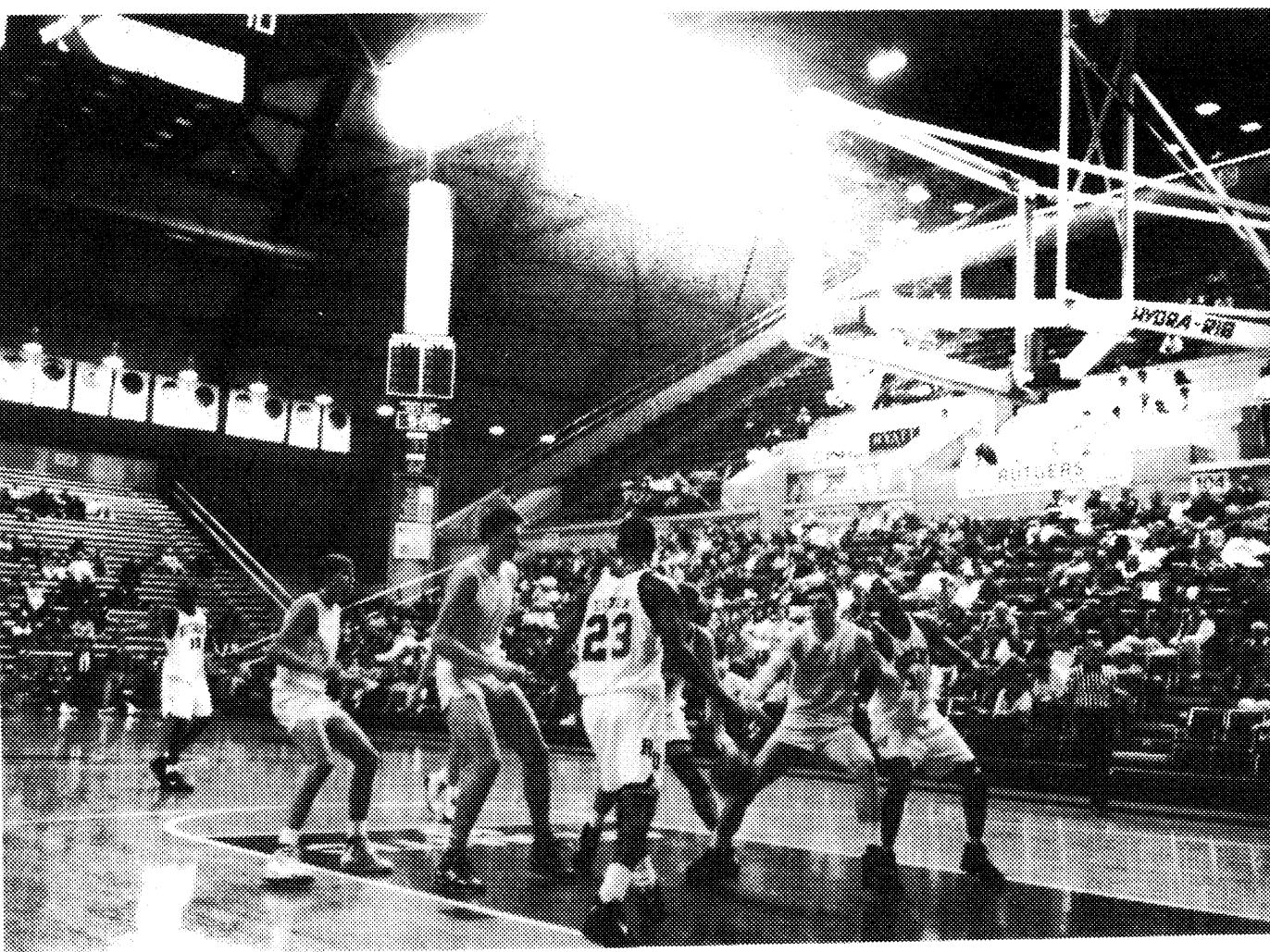
Ліста ахвярадаўцаў на часопіс "Беларуская Думка"

1. Беларуска-Амэр. Цэнтр -	\$200	6. Браніслаў Даніловіч -	\$25
2. Грыгоры Арцюшэнка -	\$20	7. праф. Томас Э. Бэрд -	\$10
3. Уладзімір Сітнік -	\$50	8. Іван Прокопук -	\$20
4. Уладзімір Пепеса -	\$25	9. Галіна Мінкевіч -	\$50
5. Раіса Галяк -	\$12	10. Надя Вайцехоўская -	\$5

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

11.Кэн Ворт -	\$10	22.Іван Аўдзей -	\$20
12.Лявон Кавалёў -	\$10	23.Юлія Андрусышын -	\$10
13.др. Мікалай Шчорс -	\$100	24.Надзя Касмовіч -	\$75
14.Згуртаваньне Бел.-Амэр. Вэтэранаў -	\$10	25.Юрка Касцюкевіч -	\$15
15.Аркадзі Ерамёнак -	\$5	26.Эленора Пітушка -	\$20
16.Кастусь Мерляк -	\$10	27.Уладзімір Траскевіч -	\$100
17.Стась Яноўскі -	\$20	28. Мікалай Сіцько -	\$20
18.Антон Філістовіч -	\$20	29.Мікалай Латушкін -	\$25
19.Сяргей Карніловіч -	\$40	30.Міхась Сеніка -	\$100
20.Міхась Палюховіч -	\$10	31.Пятро Грыгалычык - (5 англ. фунтаў).	
21.Стась Сенікевіч -	\$50		

Усім ахвярадаўцам – шчырае дзякую!

**Менская баскетбольная команда з Беларускага
Спартовага Інстытуту пад час ігры з Ратгэрскім
Універсytэтам у Нью Брансвік, Н.Дж.**

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА**Гістарычныя вобразы Беларусі****у маляванках****Віктара Маркаўца**

Мастацкая Бібліятэка Ратгэрскага
Універсytета, Нью Брансвік, ЗША.
Сінежань, 1993.

Віктар Маркавец нарадзіўся 5 жніўня 1947 году ў горадзе Докшыцы на Беларусі. Скончыў Беларускі Мастацкі Інстытут па спэцыяльнасці станковы жывапіс у 1971 годзе.

Сябра Саюза Мастакоў Рэспублікі Беларусь з 1977 году. З 1971 г. бярэ ўдзел у шматлікіх мастацкіх выстаўках, меў сэм індывідуальных выставак на Беларусі і па за межамі.

Беларускі мастак жывапісец Віктар Маркавец вядомы як майстар тэматычнай карціны ды гістарычнага партрэту, краявіда ды нацюрморта.

У творчасці грунтуецца на традыцыях беларускага мастацтва Віленскай школы XIX пачатку XX ст. ст., увасобленых у творчасці Пётры Сергіевіча, Міхася Сяўрука, Язэпа Драздовіча, Фердынанда Гушчыца ды іншых майстроў.

Сэрыю "Гістарычныя вобразы Беларусі" мастак выканаў у стылі "Маляванак", даўней распаўсюджаных у народным мастацтве. У творах спалучаны прафесійны падыход сучаснага творцы ды пошук дасьледчыка, што вылучае з народнай традыцыі актуальныя элемэнты выяўленчай мастацкай формы.

Зварот да тэмы помнікаў нацыянальной гісторыі паўстает з вастрыні сучасных проблемаў станаўленнем незалежнасці Рэспублікі Беларусь.

Адрес: Беларусь, 223036,
г. Заслаўе, вул. Вялікая, 25 3
тэл. 23 29 63

94 21 77

Творы у калекцыях:

—Нацыянальны Музэй Мастацтваў Рэспублікі Беларусь, Менск.
—Дырэкцыя Выставак, Москва.
—Дырэкцыя Выставак, Менск.
—Гісторыка — культурны Запаведнік "Заслаўе", Заслаўе.

- Музэй Максіма Багдановіча, Менск.
- Музэй Акадэміі Мастацтваў Рэспублікі Беларусь, Менск.
- Музэй Беларускай Культуры у Гайнаўцы, Рэспубліка Польшча.
- Музэй Беларускай Культуры ў Гарадцы, Віцебская вобласць.
- Музэй Надвіслянскі ў Казімежы-Дольным, Рэспубліка Польшча.

Сыпіс твораў:

1. "Заслаўе. 1993 г. Капліца ў імя Усіх Беларускіх Святых"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
2. "Полацак. XI-XVII ст.ст. Сафійскі Сабор"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
3. "Наваградак. XII-XVI ст.ст. Фарны касцёл і руіны замка"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
4. "Ліда XIV ст. Замак"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
5. "Мір. XVI ст. Замак"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
- 6.. "Наваградак. XII- XVI ст.ст.; Барысаглебская Царква"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
7. "Полацак XII ст. Спаса-Еўфрасіньнеўская Царква"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
8. "Заслаўе XVI ст. Спаса-Прэабражэнская Царква"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.
9. "Нясьвіж. XV ст. Слуцкая Брама"; 37x55 ін.; палатно, акрыл; 1993.

ЗЪМЕСТ

Рэзалюцыя -----	1
Зварот да рады міністраў і Вярхоўнага Савету Р.Б.---	2
Ліст сп. Анатолю Беламу і старшыні клубу "Спадчына" -	3
Размовы з Экзархам Філарэтом-----	3
Спатканьне -----	5
Хто каго мае судзіць? (К.Мерляк)-----	5
Вершы (Леанід Пранчак)-----	12
Вершы (Міхась Кавыль)-----	14
Вершы (Пятро Звонны)-----	14
Вершы (Анатоль Брусеўіч)-----	16
Верш (Людміла Алданава)-----	17
Верш (Святлана Багдановіч)-----	17
Ад народнага Фронту "Адраджэнне"-----	17
Мае успаміны (Анэля Катковіч)-----	18
З выдавецкай нівы-----	24
Ганаровыя сябры "Бацькаўшчыны"-----	25
Дзесяты зъезд-----	25
Ліст у Рэдакцыю-----	26
Хроніка-----	27
Беларускія дзяўчата (песьня) З. Яўтуховіч-----	29
Гістарычныя вобразы Беларусі (В.Маркаўца)-----	31

Рэдакцыйная Калегія: М. Бахар, Ул. Брылеўскі, А. Даніловіч, др. М.Шчорс
 а. протапр. С. Коўш, В. Цярпіцкі і М. Кавыль —
 (Галоўны Рэдактар)

Адрес Рэдакцыі: "**Belarusian Thought**" 284 Whitehead Ave.,
South River, New Jersey, 08882 USA

Выдавец: Беларускае Выдавецкае Таварыства: М. Кавыль — старшыня,
 М. Сенька — сакратар, М. Палюховіч — скарбнік.
